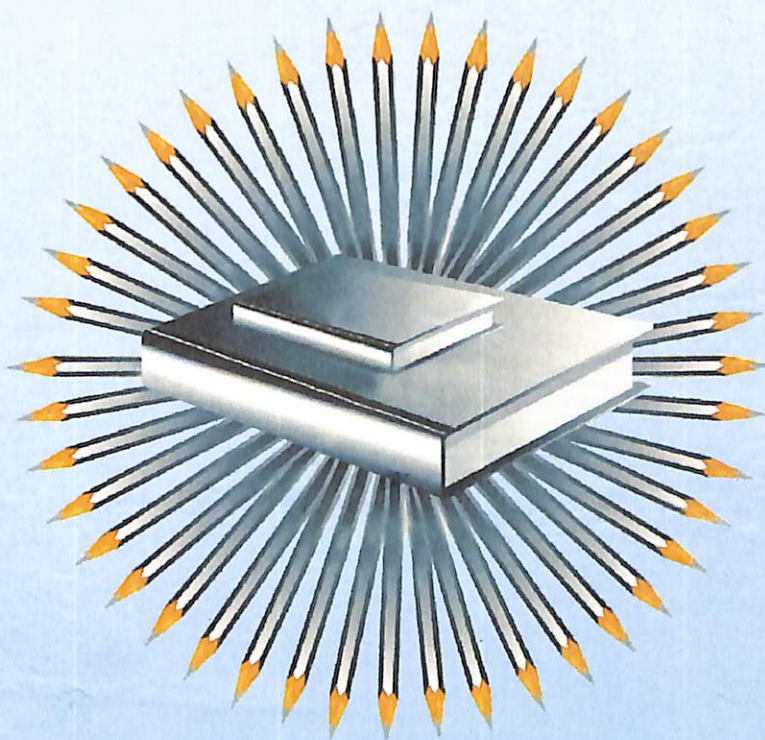

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ
ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ ТИЗИМИДАГИ ИЛМИЙ
ВА ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ОЛИМЛАРИ
ТОМОНИДАН ДАВЛАТ ИЛМИЙ-ТЕХНИКА ДАСТУРЛАРИ
ДОИРАСИДА 2012-2014 ЙИЛЛАРДА БАЖАРИЛГАН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ВА ИННОВАЦИЯ ЛОЙИХАЛАРИНИНГ
ЯКУНИЙ ҲИСОБОТЛАРИ БЎЙИЧА**

РЕФЕРАТЛАР ТЎПЛАМИ

ТОШКЕНТ

37
4-17

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ
ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИЛМИЙ-ИШЛАБ
ЧИҚАРИШ МАРКАЗИ**

**Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув
хўжалиги вазирлиги тизимидаги илмий ва олий
таълим муассасалари олимлари томонидан давлат
илмий-техника дастурлари доирасида 2012-2014
йилларда бажарилган илмий-амалий ва
инновация лойиҳаларининг якуний ҳисоботлари
бўйича**

РЕФЕРАТЛАР ТЎПЛАМИ

ТОШКЕНТ – 2016

УЎК: 001(075)

КБК 4Ф

Р-45

Р-45 Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимидаги илмий ва олий таълим муассасалари олимлари томонидан давлат илмий-техника дастурлари доирасида 2012-2014 йилларда бажарилган илмий-амалий ва инновация лойиҳаларининг якуний ҳисоботлари бўйича рефератлар тўплами. – Т.: “Fan va texnologiya”, 2016, 272 бет.

ISBN 978-9943-998-66-7

Мазкур китобда Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимидаги илмий ва олий таълим муассасалари олимлари томонидан давлат илмий-техника дастурлари доирасида 2012-2014 йилларда тупроқшунослик, шамол ва сув эрозияси, тупроқ унумдорлигини ошириш, ўсимликшунослик, қишлоқ хўжалиги экинлари ва мева-узум селекцияси, уруғчилиги ва кўчатчилиги, уларни парваришlash, касаллик ва зараркундалардан ҳимоя қилиш агротехникалари ва усуллари, чорвачилик, ипакчилик ва ветеринария, қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш, ирригация ва сув муаммолари, қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти йўналишларида бажарилган илмий-амалий ва инновация лойиҳаларининг якуний ҳисоботлари бўйича рефератлар келтирилган.

Рефератлар тўплами илмий ва олий таълим муассасаларида, идора ва ташкилотларда илмий тадқиқотларни ташкил этиш билан шуғулланувчи ходимлар, экспертлар, олимлар, профессор-ўқитувчилар, катта илмий ходим - изланувчилар, мустақил тадқиқотчилар ва магистрлар учун мўлжалланган.

Китоб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Фан ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш қўмитасининг КА-2-006 илмий-амалий лойиҳаси ижрочилари томонидан нашрга тайёрланган.

УЎК: 001(075)

КБК 4Ф

Илмий раҳбар:

Б.Сулаймонов – биология фанлари доктори, профессор

Масъул муҳаррир:

М.Тошболтаев – техника фанлари доктори, профессор

Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги илмий-ишлаб чиқариш маркази Хайъат қарорига асосан chop этилди.

ISBN 978-9943-998-66-7

К И Р И Ш

Мазкур китобда Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимидаги илмий ва олий таълим муассасалари олимлари, профессор-ўқитувчилари томонидан давлат илмий-техника дастурлари доирасида 2012-2014 йилларда бажарилган илмий-амалий ва инновация лойиҳалари натижаларининг рефератлари келтирилган.

Маълумки, реферат – илмий тадқиқот натижалари мазмунининг ёзма шаклдаги қисқача ифодасидир. Шундан келиб чиқиб, ҳар бир рефератда бажарилган тадқиқотнинг асосий натижалари, уларни қўлланиш соҳаси (тармоғи, йўналиши) ва жорий этиш бўйича тавсиялар, ишнинг илмий ёки амалий аҳамияти, кутилаётган ёки эришилган иқтисодий (ижтимоий) самарадорлик, тадқиқот объектининг кейинги босқичлари (инновация, материаллаштириш, ишлаб чиқаришда фойдаланиш)да ва истиқболда ривожлантириш ва такомиллаштиришга доир лойиҳа раҳбарининг прогноз таклифлари ихчам шаклда баён этилган.

Китобдан фойдаланувчиларга енгиллик туғдириш мақсадида рефератлар илмий ва олий таълим муассасалари кесимида қуйидаги тартибда жойлаштирилган:

- Тупроқшунослик ва агрокимё илмий тадқиқот институти (ТАИТИ) бўйича;
- Ўсимликшунослик илмий тадқиқот институти (ЎИТИ) бўйича;
- Пахта селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш агротехнологиялари илмий тадқиқот институти (ПСУЕАИТИ) бўйича;
- Дон ва дуккакли экинлар илмий тадқиқот институти (ДДЭИТИ) бўйича;
- Сабзавот-полиэ экинлари ва картошкачилик илмий тадқиқот институти (СПЭКИТИ) бўйича;
- Қорақалпоғистон деҳқончилик илмий тадқиқот институти (ҚҚДИТИ) бўйича;
- Академик М.Мирзаев номли Боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий тадқиқот институти (БУВИТИ) бўйича;
- Манзарали боғдорчилик ва ўрмон хўжалиги республика илмий-ишлаб чиқариш маркази (МБЎХРИИЧМ) бўйича;
- Ўзбекистон ўсимликларни ҳимоя қилиш илмий тадқиқот институти (ЎЗЎХҚИТИ) бўйича;
- ТИМИ қошидаги Ирригация ва сув муаммолари илмий тадқиқот институти (ИСМИТИ) бўйича;

- Қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш илмий тадқиқот институти (ҚХМЭИ) бўйича;
- Чорвачилик, паррандачилик ва балиқчилик илмий тадқиқот институти (ЧПБИТИ) бўйича;
- Қоракўлчилик ва чўл экологияси илмий тадқиқот институти (ҚЧЭИТИ) бўйича;
- Ипакчилик илмий тадқиқот институти (ИИТИ) бўйича;
- Ветеринария илмий тадқиқот институти (ВИТИ) бўйича;
- ТошДАУ қошидаги Қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти илмий тадқиқот институти (ҚХИИТИ) бўйича;
- Тошкент давлат аграр университети (ТошДАУ) бўйича;
- Тошкент ирригация ва мелиорация институти (ТИМИ) бўйича;
- Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти (СамҚХИ) бўйича;
- Андижон қишлоқ хўжалиги институти (АндҚХИ) бўйича;
- “Шифобахш” илмий-ишлаб чиқариш маркази бўйича;
- Қишлоқ ва сув хўжалигида стандартлаштириш маркази бўйича.

ТУПРОҚШУНОСЛИК ВА АГРОКИМЁ ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ БЎЙИЧА (ТАИТИ)

КА7-003 (2012-2014, ТАИТИ, Р.Кўзиев) “Фарғона водийси суғориладиган тупроқларининг унумдорлик даражасини баҳолаш ва агроишлаб чиқариш гуруҳларига ажратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Фарғона водийси Сўх-Поп, Водил-Нанай вертикал ва Хонобод-Бешарик горизонтал йўналишларида танлаб олинган массивлар суғориладиган тупроқларининг унумдорлик даражаси баҳоланди ва агроишлаб чиқариш гуруҳларига ажратилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – суғориладиган тупроқларда аниқланган балл бонитети натижалари қишлоқ хўжалик экинларини оптимал жойлаштириш, хусусан, пахта ва ғалла экинларини юқори балли ерларга, шўрга чидамли озуқабоп, дуккакли ва донли экинларни эса паст балли ерларга экиш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги ва давлат ер солиғи.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – тадқиқот натижалари ер ресурсларидан самарали фойдаланиш, ерларнинг меъёрий қийматини ҳисоблаш ва ягона ер солиғини тўғри белгилаш, экинлар ҳосилдорлигини режалаштириш, фермерларга дотациялар бериш, тупроқ унумдорлигини тиклаш ва ошириш йўллари белгилашда илмий-методик асос бўлиб хизмат қилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – тупроқ унумдорлигини ошириш учун унинг барқарор (механик таркиб, гумус миқдори ва бошқалар) ва нобарқарор (шўрланиш, озика элементлар билан таъминланганлиги ва бошқалар) хусусиятларини бошқаришнинг рационал усуллари ишлаб чиқиш керак. Бошқариш натижасида тупроқларнинг сифати ва қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини ошириш таъминланади.

A7-015 (2012-2014, ТАИТИ, Ш.Бобомуродов) “Ердан фойдаланишнинг замонавий шаклларида суғориладиган тупроқлар унумдорлигини сақлаш, қайта тиклаш ва уни белгилашда геоахборот тизими технологияларини қўллаш” мавзусидаги илмий-амалий лойиха бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – илк маротаба танланган тажриба майдонида геоахборот дастурларидан фойдаланган ҳолда тупроқ унумдорлиги ва унинг хосса-хусусиятлари ўртасидаги боғлиқликлар ўрганилди.

Тупроқлар унумдорлигини белгилашда тупроқ хосса-хусусиятларининг ўзаро боғлиқлиги геостатистик таҳлил (GA) услубида ArcGIS 9.3 геоахборот дастуридан фойдаланилган ҳолда ўрганилди. Geostatistical Analyst (GA) дастури моделида интерполяция усули орқали тупроқ унумдорлигини белгилашда унинг хосса-хусусиятлари ўртасидаги боғлиқликни ва улардан унумдорликни аниқ характерлайдиган кўрсаткичларни танлаб олиш имкониятини берди. Тажриба участкасининг тупроқ хосса-хусусиятларини акс эттирувчи тупроқ рақамли хариталари яратилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Сирдарё вилояти Мирзаобод туманидаги Янгиобод массиви тупроқлари мисолида ушбу ҳудуд тупроқ ҳолатини тавсифловчи “Тупроқ геоахборот базаси” яратилди ҳамда унга киритилган маълумотлар ва яратилган рақамли хариталардан амалиётда фойдаланиш бўйича таклифлар ишлаб чиқилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, тупроқшунослик, ер кадастри тизими, атроф-муҳит хавфсизлиги.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Геоахборот тизими (ГАТ) дастури тупроқ унумдорлигини аниқлаш учун юқори аниқликдаги хариталарни ишлаб чиқиш, эски услубга нисбатан тезкорлиги, маълумотларни таққослаш имкониятларининг юқорилиги, иқтисодий жиҳатдан афзаллиги ва вақтни тежаш каби имкониятларига эга. Хўжаликлар тупроқ сифатини баҳолашнинг 1:10000 масштабни харитасини тузишда қўл меҳнатига қараганда ГАТ дастурларининг имкониятлари жуда юқори – ушбу ишни тўлиқ тугатиш учун қўл меҳнатида 19,5 соат сарфланса, ГАТ дастурларида атиги 32 дақиқа сарфланмоқда.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – рақамли тупроқ картографияси бўйича бажарилган ишлар натижаларидан фойдаланиб рақамли тупроқ ва тупроқ-баҳолаш хариталарини яратиш ва улар ёрдамида тупроқ унумдорлиги мезонларини ишлаб чиқиш мумкин. Бу эса, ўз навбатида, ер ресурсларини унумли бошқариш, тупроқ ҳолати ўзгаришларини ўз вақтида қайд этиш ва зарур чора-тадбирларни белгилаш имкониятларини беради.

КА-7-010 (2012-2014, ТАИТИ, Р.Қурвантоев) “Дала тажриба майдонлари тупроқларининг умумий физик, физик-механик хоссаларини ва сув режимини уч йил давомида тажриба вариантлари бўйича ўрганиш, янги технологияларнинг суғориладиган майдонлар тупроқлари унумдорлигини сақлаш ва ошириш кўрсаткичларига таъсирини ўрганиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиха бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришда шудгордан воз кечиш, мульчалаш ва қатор ораларига ишлов бериш сонини камайиши техника воситаларини дала бўйича юришини қисқариши ҳисобига ёнилғи-мойлаш материаллари, ишчи кучи ва харажатларни кескин қисқартиradi. Шудгорланмаган, лекин мульчаланган пушта остида кам ишлов берилганда энг мақбул тупроқ шароити ҳосил бўлиши сабабли ғўза ва буғдойнинг ўсиши, ривожланиши шудгорланган ерга нисбатан яхшиланди. Тадқиқотда типик бўз тупроқларни ўсимлик қолдиқлари билан мульчалаб, унинг намлиги, нам захираси, озик моддалар миқдори ва захирасини ошириш мумкинлиги илмий ва назарий жиҳатдан исботлаб берилди. Мульчалашнинг тупроқни агрофизик ва агрохимёвий хоссаларига таъсири аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – деҳқончиликда ишлатиладиган тупроққа ишлов берувчи машиналар тизими технологик жараёнларни табақалаштириб, мульчалаб кам ишлов беришга мослашган бўлиши лозим. Қишлоқ хўжалик экинларидан арзон, сифатли, барқарор ва юқори ҳосил олиш учун комплекс агротехник тадбирлар тизимига пуштада тупроққа мульчалаб кам ишлов беришни таъминлайдиган экинларни навбатлаб экишни киритиш зарур. Тадқиқот натижалари фермер хўжаликларга амалий фойдаланиш учун топширилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: тупроқшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – пахта ҳосилдорлиги юқори меъёردа ўғит берилган вариантларда ўртача шудгорланган пуштада -37,96 ц/га, мульчалаб шудгорланмаганда - 39,92 ц/га ни ташкил этди. Қўшимча пахта ҳосили: кўп меъёрдa ўғит берилганда -1,86 ц/га, меъёрдa - 1,57 ц/га. Буғдой бўйича қўшимча ҳосил: кўп меъёрдa ўғит берилганда 3,1 ц/га, кам меъёрдa 3,8 ц/га.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – тупроққа мульчалаб кам ишлов берувчи ва тупроқда кечадиган жараёнларни мақбуллаштиришга йўналтирилган илмий-амалий тадқиқотларни давом эттириш мақсадга мувофиқдир. Зеро, олинadиган янги натижалар тупроқ унумдорлиги, унинг табиий ҳолатини тиклашга ва йил сайин қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ошириб боришга ёки бир меъёрдa ушлаб туришга ёрдам беради.

КА7-003 (2012-2014, ТАИТИ, Р.Қўзиев) “Республика суғориладиган зонаси тупроқ қопламларини комплекс ўрганиш, уларни баҳолаш ҳамда деградацияга учраган тупроқлар экологик-мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва маҳсулдорлигини оширишнинг самарадор технологияларини ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Фарғона водийсининг горизонтал ва вертикал зоналик шароитларида шаклланган, автоморф, яримгидроморф ва гидроморф тупроқлар, уларнинг генезиси, географик тарқалиши, хосса ва хусусиятлари, кечаётган жараёнлар мажмуавий боғлиқликда ўрганилиб, тупроқларнинг ҳозирги мелиоратив-экологик ҳолатлари аниқланди ва баҳоланди.

Андижон, Фарғона ва Наманган вилоятларининг 1:100000 масштабдаги тупроқ ва ерларни баҳолаш карталари, тематик карта ва картограммалари тузилди. Вилоятлар ҳудудида экологик вазиятни мўътадиллаштириш, тупроқларининг мелиоратив-экологик ҳолатини яхшилаш, унумдорлигини тиклаш, сақлаш, ошириш ва муҳофаза қилишга қаратилган чора-тадбирлар ҳамда қишлоқ хўжалик экинларини тўғри жойлаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилди. Мазкур вилоятлар суғориладиган тупроқларидан оқилона ва самарали фойдаланиш мақсадида, улар агроишлаб чиқариш ва мелиоратив гуруҳларга ажратилди ҳамда алоҳида гуруҳлар учун агротехник ва агромелиоратив тадбирлар мажмуаси ишлаб чиқилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, атроф-муҳитни муҳофазалаш, ер ресурсларидан фойдаланиш, ер кадастри тизимлари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ишлаб чиқилган чора-тадбирлар, тавсиялар, технологиялар ҳамда тузилган карталар ушбу ҳудудда экологик вазиятни яхшилаш, суғориладиган тупроқларда шўрланиш, эрозияга учраш, гумус ва озика моддаларининг камайиши, захарли моддалар билан ифлосланиш каби салбий жараёнларнинг олдини олиш ва оқибатларини бартараф этишга хизмат қилади. Тупроқларнинг унумдорлигини тиклаш, сақлаш ва ошириш йўли билан қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ва юқори сифатли ҳосил олиш орқали соҳа ишлаб чиқариши самарадорлигининг ўсишига эришилади.

Тадқиқотлар натижасида олинган маълумотлар ерларнинг меъёрий қийматларини ва ягона ер солиғини тўғри белгилаш, экинларнинг норматив ҳосилдорлигини ҳамда кам унумдор ерларда давлат эҳтиёжи учун қишлоқ хўжалиги экинларини мақсадли жойлаштириш, фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш режаларини тузиш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Андижон, Фарғона ва Наманган вилоятларининг мутасадди ташкилотлари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган чора-тадбирлар, тавсиялар, технологиялар ҳамда тузилган карталар ишлаб чиқаришга тўлиқ жорий этилади.

А-7-018 (2012-2014, ТАИТИ, Р.Рисқиев) “Суғориладиган тупроқлар таркибидаги поллютантлар, уларнинг тупроқ-сув-ўсимлик оламида ҳаракатланиши. Тупроқларнинг захарли таъсирга чидамлилигини ошириш йўллари” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Фарғона водийси суғориладиган тупроқларининг экологик ҳолати аниқланди, уларнинг алмашинувчи алюминий ва сувда эрувчи фтор моддалари билан ифлосланганлик даражаси баҳоланди.

Сўх-Поп вертикал йўналиши тупроқлардаги алюминий миқдори 2.6-53,9 мг/кг ораликда учраши аниқланди. Тупроқларнинг ҳайдалма қатламидаги алмашинувчи алюминий миқдорининг ўрта арифметик қиймати 32,9 мг/кг. ни ташкил этди.

Водил-Нанай вертикал йўналиши суғориладиган тупроқлари алмашинувчи алюминий билан турли даражада ифлосланган. Суғориладиган тупроқларни алмашинувчи алюминий билан кучсиз даражада ифлосланганлиги, баъзи ҳолларда алюминий миқдори захарли юқори миқдорларгача етиши аниқланди. Ушбу тупроқларнинг аскарият қисми сувда эрувчи фтор билан 2-5 РЭМ чегарасида ифлосланган.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – тупроқлар таркибидаги ифлослантирувчи моддалар миқдори бўйича олинган маълумотлар табиатни муҳофаза қилувчи ташкилотлар томонидан атроф-муҳит тозаллигини сақлашга доир чора-тадбирларни ишлаб чиқишда фойдаланилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги ва табиатни муҳофаза қилиш.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – захарли кимёвий бирикмаларнинг суғориладиган тупроқлар таркибидаги миқдори бўйича олинган аниқ маълумотлар поллютантларнинг озуқа занжири бўйлаб ҳаракатланишини пасайтириш ҳамда атроф-муҳитни соғломлаштириш тадбирларини белгилаш имконини беради.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – тупроқлардаги захарли бирикмаларнинг аниқ ўлчамларини билиш, поллютантларнинг трофик занжир бўйлаб ҳаракатланишини таъминловчи катталикларини аниқлаш асосида табиатни муҳофаза қилувчи ташкилотлар томонидан инсонлар яшаш муҳитини соғломлаштириш бўйича аниқ мақсад сари йўналтирилган ишларни бажариш йўлга қўйилади.

А7-020 (2012-2014, ТАИТИ, А.Каримбердиева) “Фарғона водийси агроландшафтлари тупроқларида микроэлементлар миқдорини ўзгариши ва тупроқларни улар билан таъминланганлик даражасини ошириш йўллари ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Фарғона водийсида суғориладиган тупроқларнинг ҳаракатчан шаклдаги микроэлементлар билан таъминланган даража-миқдори аниқланди. Ўрганилган тупроқлар микроэлементлар билан ҳар хил даражада таъминланган бўлиб, улар билан макроэлементлар орасидаги нисбат ҳам бузилган. Бу ҳолат тупроқ унумдорлигини пасайишига олиб келади.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – микроэлементлари етишмаган суғориладиган тупроқлар тарқалган ер майдонларига органик ва органо-минерал ўғитларни компостлар шаклида солиш ва ноанъанавий маҳаллий ўғит ресурслардан фойдаланиш (бентонит, глауконит, ҳар хил чиқиндилар ва ҳ.зо.);

– микроэлементлар миқдорининг камайиши олдини олиш учун эрозияга учраган тупроқ унумдор қатламини сақлаб қолиш мақсадида кимёвий ва биологик препаратларни қўллаш;

– суғориладиган тупроқларда макро ва микроэлементлар орасидаги меъёрий нисбат мувозанати бузилмаси учун органик ва минерал ўғитларни табақалашган ҳолда қўллаш;

– ҳаракатчан шаклдаги микроэлементлар билан кам миқдорда таъминланган суғориладиган тупроқлар учун картограмма тузиш ва ўз таркибида микроэлемент сақлайдиган аммофос, мочеви́на, ноанъанавий ўғитлар, гўнг ва бошқаларни қўллаш зарур.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: тупроқшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – маъдан ўғитларни қўллаш самарадорлигини ошириш тупроқдаги макро- ва микроэлементларнинг мақбул нисбатда таъминлаш даражаси билан боғлиқ.

Етиштирилаётган ўсимликларни ўсиш ва ривожланиш факторларини қониқтириш асосан тупроқдаги микроэлементлар захираларини мобилизацияси ва қисман қўлланилган ўғитлар ҳисобига таъминланади.

Фарғона водийси суғориладиган тупроқларининг унумдорлигини ошириш учун улардаги макро-ва микроэлементлар орасида бўлган меъёрий нисбат мувозанатини бузилмаслигини таъминлаш лозим, микроэлементлар миқдорини камайиб кетишини олдини олиш учун органик ўғитлар, ноанъанавий маҳаллий минерал ресурсларидан фойдаланиш ва ўз таркибида микроэлементлар сақлаган минерал ўғитлардан фойдаланиш лозим.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Фарғона водийси асосий суғориладиган тупроқларидаги микроэлементлар миқдорини аниқлаш бўйича изланишларни олиб бориш зарур деб ҳисоблаймиз.

Ўсимликларни микроэлементларга бўлган талабини қониқтириш ва микроўғит қўллаш учун тупроқдаги умумий миқдорлари билан биргаликда уларни ўсимликлар ўзлаштира оладиган шакллари ҳам билиш шарт.

А-7-019 (2012-2014, ТАИТИ, А.Боиров) “Чирчиқ дарёси ҳавзаси асосий тупроқларида азотнинг минерал ва органик бирикмалари таркибининг деҳқончилик таъсирида сифат ва миқдорий ўзгаришларини ўрганиш асосида азот фондини бошқариш йўллари ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Чирчиқ дарёси ҳавзаси асосий тупроқларининг азот фонди ва унинг фракциявий таркиби ҳамда суғориладиган типик бўз тупроқлар шароитида, “Ўза-кузги буғдой” алмашлаб экиш тизимида минерал ва органик ўғитлар турли меъёрларининг, тупроқнинг агрокимёвий ҳолати, азот фонди, унинг фракциявий таркиби ҳамда ўза ва кузги буғдой экинларининг ўсиши, ривожланиши ва ҳосилдорлигига таъсири аниқланди.

Суғориладиган типик бўз тупроқлар ҳайдалма қатламида гумус миқдори 1,2-1,6% ва ундан кўп бўлганда органик ўғит-гўнгни 5 т/га меъёрида, гумус – 0,8-1,2% атрофида бўлганда 10 т/га, гумус 0,8% дан кам бўлганда эса 20 т/га меъёрларида тўлиқ минерал ўғит фонида қўллаш тавсия этилади. Бунда, органик ўғит – гўнгни тўлиқ минерал ўғит фонида биринчи йил ўзага кузги шудгор олтидан, иккинчи йил ўзага фақат минерал ўғитлар қўллаш, учинчи йил кузги буғдойга экишдан олдин солиш лозим.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Тошкент вилояти қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси билан ҳамкорликда вилоят суғориладиган типик бўз тупроқларида дала синовларини ўтказиш режалаштирилмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик ва ғаллачиликка ихтисослашган фермер хўжаликлари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – суғориладиган типик бўз тупроқларда, “Ўза-кузги буғдой” алмашлаб экиш тизимида, тўлиқ минерал ўғитлар фонида, органик ўғит гўнг 5; 10 ва 20 т/га меъёрларида қўлланилганда қўшимча пахта ҳосили тегишлича 2,2; 3,15 ва 4,2 ц/га, кузги буғдойнинг қўшимча ҳосили 3,2; 5,0 ва 7,9 ц/га ни ташкил этиб, фермер хўжаликларида пахта ва ғалла етиштиришнинг иқтисодий самарадорлигини таъминлайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Тошкент вилояти эскидан суғориладиган тупроқларида, “Ўза-кузги буғдой” алмашлаб экиш тизимида, тупроқ таркибидаги гумус ва азот миқдорини эътиборга олган ҳолда минерал ва органик ўғитларни табақалаштириб қўллаш бўйича Қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси мутахассислари ва фермер хўжаликлари раҳбарларига илмий асосланган тавсиялар берилади.

A7-012 (2012-2014, ТАИТИ, Н.Абдурахмонов) “Лалми тупроқлар унумдорлигини баҳолаш бўйича илмий асосланган услубий қўлланма ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – лалми жигарранг ва бўз тупроқларнинг асосий хосса-хусусиятлари аниқланди. Лалми тупроқларнинг хоссалари билан қишлоқ хўжалиги экинлари ҳосилдорлиги ўртасидаги коррелятив боғлиқликлар аниқланиб, лалми тупроқларнинг унумдорлигини чекловчи хоссаларига бонитировкалаш коэффициентлар белгиланди. Якуний маълумотлар асосида “Ўзбекистон Республикаси лалми тупроқларининг унумдорлик даражасини баҳолаш бўйича услубий қўлланма” ишлаб чиқилди. Таянч хўжаликларнинг 1:25000 масштабдаги электрон рақамли тупроқ-бонитировка хариталари тузилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – белгиланган пасайтирувчи (бонитировка) коэффициентлар Бахмал туманидаги таянч хўжаликларнинг лалми жигарранг ва бўз тупроқларини балл бонитетини аниқлашда синовдан (апробация) ўтказилди. Ўрганилган хўжаликлар тупроқларининг бонитет баллари аниқланди. Тупроқлар унумдорлигига таъсир этувчи ва салбий ҳолатларни келтириб чиқарувчи омилларни олдини олиш, унумдорлигини сақлаш ва қайта тиклаш, улардан самарали фойдаланиш бўйича тавсиялар ишлаб чиқаришга жорий этиш учун тақдим этилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, ер кадастри тизими, атроф-муҳит муҳофазаси.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – услубий қўлланма фермер хўжаликларини тупроқларнинг табиий унумдорлик ҳолати тўғрисидаги тўлиқ маълумотлар билан таъминлаш, лалми ерларнинг меъёрий қиймат баҳосини тўғри ҳисоблаш ва ягона ер солиғини белгилаш, қишлоқ хўжалик экинларини тўғри жойлаштириш, норматив ҳосилдорликни режалаштириш, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва ошириш тадбирларини белгилаш имконини беради.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича таклифлар – белгиланган бонитировкалаш коэффициентлари асосида Республикамиздаги барча лалми тупроқларнинг унумдорлигини илмий асосда баҳолаш ишларини бажариш учун услубий қўлланмадан фойдаланиш йўлга қўйилади.

КА-7-005 (2012-2014, ТАИТИ, М.Тошқўзиев) “Ноанъанавий маъдан хомашёларни қўллаб ғўза парваришлаганда тупроқнинг асосий хоссаларига ҳамда микроэлементлар таркибига таъсирини ўрганиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Тошкент вилояти суғориладиган типик бўз ва Сурхондарё вилояти тақир-ўтлоқи тупроқларида макро- ва микроэлементлар манбаи бўлган ноанъанавий хомашёларни ғўза экинида минерал ўғитлар меъёрини 25 фоизга камайтириб 3 йил давомида олиб борилган тажрибаларда тупроқда ўсимликлар ўзлаштира оладиган минерал азот шакллари ва фосфор миқдори ғўза вегетацияси давомида 1,2-1,3 баравар, калий миқдори 1,1-1,4 баравар ортиши, микроэлементлардан мис, рух, марганец, борни миқдори дастлабки йилларда тупроқда ортиши ва ғўза агрорудаларнинг қўллаш муддатини 3 йилда бир марта амалга ошириш илмий жиҳатдан асослаб берилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ноанъанавий минерал хомашёлардан бойитилган кўмир чиқиндилари ва уларнинг таркибига фосфоритлар қўшилган хили, қайта ишланган ёнувчи сланцлар ҳамда Чимқўрғон ва Туябўғиз сув омборлари минерал лойқаларини минерал ўғитлар меъёрини 25 фоизга камайтириб, гектарига 4000-5000 кг ҳисобида ғўза экинида қўллаш самарали бўлиб, уларни фермер хўжаликлари шароитида дала синовларидан ўтказиш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, тупроқшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ғўза экинида ноанъанавий маъдан хомашёларини меъёри 25 фоизга камайтирилган минерал ўғитлар билан бирга тупроққа солиниши натижасида ўсимликлар осон ўзлаштира оладиган ҳаракатчан озукка моддалари ва микроэлементлар миқдорини ортиши, тупроқ ҳолатини яхшиланиши ва минерал ўғитлар сарфини камайтириш ҳисобида иқтисодий самарадорлик ортишига эришилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – энг самарали ҳисобланган ноанъанавий маъдан хомашёлардан бойитилган кўмир чиқиндилари ва уларга фосфоритлар қўшилган хили, қайта ишланган ёнувчи сланцларни ҳамда сув омборларнинг минерал лойқаларини ғўза ва бошқа экинларда фермер хўжаликларида синаш ва уларни келгуси йилидаги ҳосилдорликка таъсирини ўрганиш, шулар асосида тегишли тавсиялар ишлаб чиқилиб, кенг майдонда жорий қилиш таклиф этилади.

ЁА7-008 (2012-2013, ТАИТИ, Б.Атоев) “Суғориладиган типик бўз тупроқларда кузги буғдойга ўғит қўллаш тизимини ишлаб чиқишда навнинг генотипик хусусиятларини ҳисобга олиш услубини яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – 2012-2013 йиллари суғориладиган типик бўз тупроқларда ҳар хил ўғит меъёрларида 3 та (“Таня”, “Ҳосилдор” ва “Половчанка”) кузги буғдой навлари бўйича дала тадқиқотлари ўтказилди.

Дала тажрибаси майдонининг тупроғи оғир механик таркибли, шўрланиш ва тақирга айланиш ҳодисаси кузатилмайди. Бир хил тузилишга эга лёссимон ётқизиклардан ташкил топган. Ҳайдалма қатлам азот, фосфор ва калий билан ўртача, ҳайдалма ости қатлам эса фосфор билан кам, калий билан ўртача таъминланган. Гумус миқдори бир оз юқори. Тупроқда гумус миқдори юқоридан пастга қараб борган. Кузги буғдой навларининг вегетация даврининг бошларида “Ҳосилдор” нави ўсган тупроқда азот, фосфор ва калий миқдори камроқ “Таня” ва айниқса, “Половчанка” остида кўпроқ, вегетация охирида эса яна камайиб бориши маълум бўлди.

Кузги буғдойнинг “Ҳосилдор” нави 4 вариант $N_{200} P_{100} K_{100}$ кг/га ўғит меъёрларида 71,46 ц/га дон ҳосили ва 93,43 ц/га сомон ҳосилини, “Таня” нави 6 вариант $N_{200} P_{150} K_{150}$ кг/га ўғит фонида 72,94 ц/га дон ҳосили ва 98,41 ц/га сомон ҳосилини ва “Половчанка” нави 7 вариант $N_{250} P_{150} K_{150}$ кг/га ўғит меъёрларида 82,32 ц/га дон ҳосили, 99,99 ц/га сомон ҳосили шаклланди. “Таня” ва “Половчанка” навларининг “Ҳосилдор” навиға нисбатан Р ва К ўғитга талаби юқорилиги аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – тадқиқот натижалари Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Қишлоқ хўжалиги илмий ишлаб чиқариш маркази ва фермер хўжаликларга амалиётда фойдаланиш учун топширилди. Ўрганилган навларнинг юқори ҳосил берадиган ўғит меъёрлари ва қўллаш тизими аниқланган ва ишлаб чиқаришга тавсия қилинган. Ишнинг илмий янгилиги шундаки, навларнинг ўғит меъёри ва нисбатига реакцияси физиологик, биокимёвий ва тупроқ маълумотлари билан асосланган.

Қўлланиш соҳаси – суғориладиган типик бўз тупроқларида кузги буғдой етиштирувчи барча фермер хўжаликлари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ўғитлар самарадорлиги “Ҳосилдор” навида 4 вариант $N_{200} P_{100} K_{100}$ кг/га ўғит меъёрларида, “Таня” навининг 6 вариантыда $N_{200} P_{100} K_{100}$ кг/га ўғит меъёрларида аниқланди. “Ҳосилдор” нави 4 вариантыда иқтисодий соф даромад гектарига 1130,898 сўмни, “Таня” нави 6 вариантыда 1348,617 сўмни ва “Половчанка” нави 7 вариантыда $N_{250} P_{150} K_{150}$ кг/га ўғит меъёрларида 1507,742 сўмни ташкил этди. Юқори дон ва сомон ҳосилдорлиги ҳам шу вариантларда олинган.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – суғориладиган типик бўз тупроқларда кузги буғдой етиштирувчи барча фермерлар учун ишлаб чиқилган илмий асосланган тавсияларни амалиётга кенг жорий этишга доир инновация ишлари олиб борилади.

КА-7-012 (2012-2014, ТАИТИ, Р.Қурвантоев) “Янги технология бўйича ишлов беришнинг тупроқ агрофизик хоссаларига таъсирини ўрганиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – тадқиқот объектидаги лалми тупроқларининг механик таркиби ўрта ва оғир кумокли бўлиб, чанг заррачалари устунлик қилади, шу билан бирга тупроқ қатламлари орасида ил заррачалари (0,001 мм)ни йиғилиши ҳам учрайди. Юқори солиштирма масса (2,60-2,72 г/см³), шунга мос равишда ҳажм масса ҳам пасайгани (1,28-1,42 г/см³) ҳолда ғоваклик миқдори 48-52% атрофида бўлиши ва ижобий томонга ўзгариши аниқланди.

Тажрибанинг бошланиш даврида тупроқ агрофизик хоссаларига кам ишлов беришнинг таъсири унча сезилмади, шундай бўлсада, маълум даражада органик моддаларнинг тўпланиши ҳисобига тупроқларнинг структура ҳолати, айниқса, сувга чидамли агрегатлар миқдорининг ошиши, сув-физик хоссаларининг яхшиланиши кузатилди.

Оҳангарон ҳавзасида тарқалган лалми тўқ тусли бўз тупроқларни сув айиргич қисмида гумус миқдори юқори қатламларида 1,92%, шимолий ва жанубий қияликларида 2,34-1,86% ни ташкил этди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – тупроққа кам ишлов берувчи техника воситасини яна тўлиқ такомиллаштириб, лалми тупроқлар шароитида дала синовлари давом этирилиши зарур.

Қўлланиш соҳаси – Чирчиқ-Оҳангарон тупроқ-иқлим ҳудудига мансуб Оҳангарон лалми районида тарқалган тўқ тусли бўз тупроқларида экин етиштирувчи барча фермер хўжаликларда қўлланилмоқда.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – лалми ерларнинг агрофизик хоссалари ўрганилди, тупроқ намлигини сақловчи янги агротехнологиялар ишлаб чиқилди, уларнинг потенциал самараси исботланди ва тупроқ унумдорлигини, агрофизик хоссаларини ижобий томонга ўзгариши асосланди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – лалми тупроқларнинг структуравий ҳолати, сувга чидамли агрегатларнинг миқдорини ошиши, сув-физик хоссаларининг яхшиланганлиги маълум бўлди. Шунингдек, эрозияланмаган тупроқларнинг физик ва сув физик хоссаларига кўра мақбул кўрсаткичлари аниқланди. Тупроқларнинг структуравий ҳолати анча яхшиланиб, сувга чидамли агрегатларнинг мавжудлигини кўрсатади. Бу эса тупроқларнинг эрозияга қарши чидамлилик хусусиятини оширади. Ушбу амалий маълумотлар фермер хўжаликларида ишлаб чиқаришга кенг жорий этилади.

КА-7-004 (2012-2014, ТАИТИ, М.Тошқўзиев) “Мирзачўл воҳаси суғориладиган тупроқларининг унумдорлигини ошириш, мелиоратив ҳолатини яхшилашга йўналтирилган самародор агротехнологияларни ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Мирзачўл ҳудуди Сирдарё ва Жиззах вилоятлари суғориладиган тупроқларининг 72 фоизида гумус миқдори 1 фоизгача бўлиб, 32 фоизида унинг миқдори 1,1-1,6 фоиз атрофида, сингдириш сиғими юқори эмас – 100 г. тупроқда 7-15 мг-экв. Унда кўпгина ҳолларда сингдирилган кальцийни улушини камайиши ҳисобига магнийни улуши ортиши, тупроқлар шўрланишига боғлиқ ҳолда кучсиз шўртобланиш жараёни содир бўлиши аниқланди. Натижалар асосида тупроқлар ҳолатини яхшилашга йўналтирилган агротехнологияларни қўллаш зарурлиги илмий асосланди.

Сирдарё вилояти Боёвут тумани “Гараша” фермер хўжалигининг кучсиз шўрланган ўтлоқи-бўз тупроқларида 3 йил давомида турли хил органик ўғитлар минерал ўғитлар меъёрини 30-40% га камайтириб асосий, такрорий, оралиқ экинларида қўллаб олиб борилган агротехнологиялар натижасида тупроқлар шўрсизланиб, унинг таркибида гумус, озик моддаларининг ҳаракатчан шакл миқдорининг ортиши, экинларнинг ўсиши ҳамда яхши ривожланиб бориши ҳисобига уларнинг ҳосилдорлигига ижобий таъсир қилиши аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Сирдарё вилоятининг Боёвут-2 ва Боёвут-3 массивлардаги 2 та фермер хўжалигининг кучсиз ва ўртача шўрланган тупроқларини мелиоратив ҳолатини яхшилаш, унумдорлигини тиклаш, экинлар ҳосилдорлигини оширишга доир ишлаб чиқариш дала синовлари ўтказилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: тупроқшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – “Ўза-ғалла” экинлари тизимида экинларни навбатлаб экиш, юқори миқдорда (20-30 т/га) органик ўғитлар фонида минерал ўғитлар меъёрини 30-40% га камайтириш, экинлар ҳосилдорлигини (ўзада 2-6,6 ц/га, кузги бугдойда 5,9-11,6 ц/га) ортиши, тупроқларнинг хоссаларини, мелиоратив ҳолатини яхшиланиши ҳисобига иқтисодий самарадорлик ортишига эришилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – олинган маълумотлар асосида кучсиз ва ўртача шўрланган тупроқлар ҳолатини яхшилаш, органик моддага бойитиш орқали “Ўза-ғалла” экинлари етиштиришда тупроқ унумдорлиги, экинлар ҳосилдорлигини оширишга доир агротехнологияларни тупроқ шароитини ҳисобга олган ҳолда синов натижалари асосида кенг майдонда жорий қилиш таклиф этилади.

ЎСИМЛИКШУНОСЛИК ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ (ЎИТИ) БЎЙИЧА

ҚХА-8-063 (2012-2014, ЎИТИ, А.Рустамов) “Республика илмий ташкилотларидаги қишлоқ хўжалик экинларининг гермоплазмасини унумчанлигини қайта тиклаш ва сақлашга қўйиш жараёнларини яхшилаш орқали ўрта муддатда генбанкда кафолатли сақланишини таъминлаш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Ўсимликшунослик, Мойли ва толали экинлар тажриба станцияси, Дон ва дуккакли экинлар илмий тадқиқот институти ва унинг Ғаллаорол станциясидаги 23 хил қишлоқ хўжалик экинларининг 8856 намунаси экилди. 8748 намунасида янги репродукция уруғлари олинди, ўрта муддатда сақлаш учун Генбанкка қўйилди. Генбанкка 3 та илмий муассасадаги оддий хона шароитида сақланаётган 3048 намуна кафолатли сақлашга қўйилди ва Миллий генофонд янги намуналар билан бойитилди, генбанкда сақлашга қўйилган намуналар ҳолати мониторинг қилинди. Уруғ унумчанлигини тезкор услубда аниқловчи ускуна, уруғ сановчи аппарат, уруғ учун махсус пластик идишлар, ходимлар учун ишчи кийим, компьютер ва канцелярия товарлари харид қилинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – унумчанлиги тикланган ва сақлашга қўйилган намуналар селекционерлар учун бирламчи манба бўлиб хизмат қилади. Генбанк фаолиятини яхшилаш орқали генофондга доир фундаментал изланишларни амалга ошириш имкониятлар яратилади. Олинган маълумотлар компьютер ахборот базасига киритилади. Ахборот базасини шакллантирилиши селекция жараёнини қисқартириб, янги навлар яратилишига ижобий таъсир кўрсатади.

Қўлланиш соҳаси – ўсимликшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – уруғларни генбанкдаги замонавий совитгичлар билан жиҳозланган махсус камерада +4-6°C ҳарорат шароитида 15-20 йил давомида унумчанлиги қайта тикланмасдан сақланиш имкониятлари яратилди. Бунда уруғ унумчанлигини қайта тиклашга қаратилган агротехник тадбирлар, ишчи ва хизматчиларга, электр энергияси, ёнилғи-мойлаш материалларига сарфланадиган харажатларни камайтириш, ҳар бир намунанинг генетик эрозиясини олдини олиш, уни келажак селекцияси учун кафолатли сақланиши таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Республикамиз илмий муассасаларида оддий шароитларда сақланаётган намуналарни Генбанкка жалб этиш ва кафолатли сақланишини таъминлаш бўйича тадқиқотлар олиб борилади.

ИИБ № 532681

ТошДУУ ТошДУУ

ҚХА-8-064 (2012-2014, ЎИТИ, М.Аманова) “Ўсимликлар генофонди генетик бутунлигини интродукция, илмий экспедициялар, уруғлар унувчанлигини қайта тиклаш ва вегетатив кўпаювчи экинларни тирик ҳолда ушлаб туриш йўли билан сақлаш ҳамда бойитиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республикамиз вилоятлари ҳамда Қирғизистон Республикасининг шимолий ва жанубий ҳудудларини тадқиқ этиш (144 намуна) ва Корея Республикаси генбанкдан республикамиз Миллий генофондига турли қишлоқ хўжалик экинларининг 794 намуналарини жалб этиш орқали Миллий генофонд 938 та янги намунага бойитилди. Республика ҳудудларига карантин ҳисобланган касаллик ва зараркунандаларни кириб келишини олдини олишда интродукция қилинган 39 хил қишлоқ хўжалик экинларининг 1314 намуналари бирламчи баҳоланди. Институт жаҳон коллекцияси намуналарини унувчанлигини қайта тиклаш бўйича 33 хил экиннинг 7677 намунаси экилиб, 7623 намунасида ўрта муддатда сақлаш учун янги репродукция уруғлари олинди. Институтда вегетатив ҳолда кўпаювчи 3484 намуналар тирик ҳолда сақлаб қолинди ва улар дала генбанкларида парваришланмоқда.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – қишлоқ хўжалик экинларининг генофонди янги навларни яратишда селекционерлар учун зарур бўлган тез пишарлик, юқори ҳосилдорлик, касаллик ва зараркунандаларга, иссиқликка, қурғоқчилик ва шўрга чидамлилиқ, меваларда биокимёвий моддаларнинг юқорилиги ҳамда бошқа қимматли хўжалик белгиларига эга бирламчи манбалар бўлиб хизмат қилади. Уларни турли тупроқ ва иқлим шароитларида ўрганиш асосида ташқи шароитнинг биотик ва абиотик факторларига чидамли янги навларининг бирламчи манбалари ажратиб олинади.

Қўлланиш соҳаси – ўсимликшунослик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – унувчанлиги қайта тикланиб сақланаётган, илмий экспедиция ва интродукция асосида йиғиб келинган намуналар Республикамизнинг Миллий генофондини кафолатли сақланиши билан бирга уни бойитилишига, турли қишлоқ хўжалик экинларининг янги навларини яратишда жуда зарур бўлган қимматли хўжалик белгиларига эга бирламчи манба ва мамлакатимиз озиқ-овқат хавфсизлигини таъминловчи восита бўлиб хизмат қилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – миллий генофондни янада бойитиш учун Ўзбекистон ва бошқа давлат ҳудудларига илмий экспедициялар уюштирилади. Турли экинларнинг янги намуналарини интродукция қилиш, уларни комплекс ўрганиш асосида янги бирламчи манбалар, донорлар ажратиб олиш амалга оширилади.

ҚХА-8-065 (2012-2014, ЎИТИ, К.Бойметов) “Қишлоқ хўжалик экинлари генофондини комплекс ўрганиш асосида селекция учун бирламчи манбалар ажратиб олиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – қишлоқ хўжалик экинларининг 1600 намунасига комплекс баҳо берилди. Коллекциялардан тезпишарлиги, ҳосилдорлиги, стресс омилларга, касаллик ва зараркунандаларга чидамли ҳамда муҳим хўжалик белги ва хусусиятларга эга бўлган янги намуналар ажратиб олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – институт жаҳон коллекциясида мавжуд бўлган қишлоқ хўжалик экинларининг намуналарини комплекс ўрганиш асосида селекция марказлари фермерлар талабларига жавоб берадиган янги навларни яратиш учун зарур бўлган бирламчи манбалар билан таъминланади.

Қўлланиш соҳаси – ўсимликшунослик: селекция.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ажратиб олинган турли қишлоқ хўжалик экинларининг ташқи муҳит, тупроқ ва иқлим шароитларининг стресс омилларига чидамли, қимматли хўжалик белгиларига эга бирламчи манбаларнинг селекция соҳасининг турли йўналишларига жалб этилиши-селекция жараёнини қисқариши ва ишлаб чиқаришга янги навларни тезроқ жорий этилиши орқали маҳсулдорликни ошиб боришини таъминлайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – қишлоқ хўжалик экинлари навлар мажмуасини мунтазам равишда такомиллаштириш ва янгилаш, мавжуд коллекциялардан муҳим белги ва хусусиятларга эга бўлган манбаларни ажратиб олишга доир комплекс илмий-амалий тадқиқотлар бажарилади.

ҚХА -8-067 (2012-2014, ЎИТИ, А.Арзуманов) “Субтропик ва мевали экинларнинг генофондини бойитиш, кафолатли сақлаш ва ундан самарали фойдаланиш мақсадида дублет коллекцияларини яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Сурхондарё тажриба станциясида вегетатив ҳолда кўпаювчи мева экинларини кафолатли сақланишини таъминлаш мақсадида уруғли мевалилардан – олма, нок; данакли мевалилардан – гилос, шафтоли, ўрик, тоғ олча, олхўри ва узум коллекция намуналари инвентаризация қилиниб, дублет коллекция намуналарининг тўла рўйхати

тузилди. Ўтказилган инвентаризация якунига мувофиқ ўрикнинг 559, шафтолининг 248, олхўрининг 152, гилоснинг 63, нокнинг 51, олманинг 229, бодомнинг 80, анорнинг 40, узумнинг 1040, анжирнинг 17 намуналаридан иборат дублет коллекциялари ташкил этилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – республикамизнинг жанубий ҳудудида мевали экинлар ва узум жаҳон коллекциясини ўрганишлар натижасида қимматбаҳо хўжалик-морфологик белгилари бўйича танлаб олинган нав ва намуналари селекция жараёнига янги истиқболли навларни яратиш ва улардан ишлаб чиқаришда кенг фойдаланиш учун тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – ўсимликшунослик: селекция.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – республикамизнинг жанубий ҳудудида мевали экинлар ва узумнинг генофонди кафолатли сақланади ва янги нав яратишда ундан кенг фойдаланилади. Мевали экинлар ва узумнинг янги навлари қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида юқори сифатли мўл ҳосил олинишини таъминлайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – мева ва узумнинг селекция қимматли белги ва хусусиятга эга янги истиқболли нав ва намуналарни ўрганиш бўйича янги комплекс тадқиқотлар ўтказилади.

ҚХА-8-086 (2012-2014, ЎИТИ, Д. Идиятуллина) “Замонавий селекция услублари ва навлараро чатиштириш билан кунгабоқарнинг мой микдори юқори, серҳосил, сувсизликка ва шўрга чидамли қимматбаҳо хўжалик белгиларига эга бўлган янги нав ва линияларини яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – тажриба хўжалигида 33 хил кунгабоқар навларини ўрганиш асосида ажратиб олинган истиқболли намуналарни навлараро чатиштириш натижасида «Линола», «Олтин гул», «Престиж», «Иттифок», «Ручеёк», «Рассвет» дурагайлари олиниб, «Диёр», «Баҳор», «Аломат», «Қорасув» тизмалари яратилди ва уларнинг тажриба синовлари ўтказилди. Қимматли хўжалик белгилари ва юқори мойдорлик даражасига эга бўлган «Диёр» ва «Қорасув» тизмалари давлат нав синов комиссиясига топшириш учун тайёрланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – кунгабоқар намуналарини ўрганиш асосида яратилган дурагайлар ва тизмалар давлат нав синаш комиссияси

тажриба участкаларида синовдан ўтказилиб, ишлаб чиқаришга жорий этилади. Яратилган янги навларнинг уруғчилиги йўлга қўйилади.

Қўлланиш соҳаси – ўсимликшунослик: селекция.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – кунгабоқарнинг янги дурагай ва тизмаларни ишлаб чиқаришга жорий этилиши билан четдан олиб келтирилаётган уруғлик микдори камаяди ва фермер хўжаликлари арзон нархдаги уруғлик билан таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар –

Республикамиз аҳолисини ўсимлик ёғларига бўлган талабни қондириш мақсадида кунгабоқар экиннинг янги сермахсул навларини яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш бўйича селекция ва технологик ишларни янада кенгайтириш лозим.

ҚХИ-5-062-2014 (2013-2014, ЎИТИ, И.Анорбоев) “Кунгабоқарнинг янги “Велья”, “Дукат” ҳамда “Бузулук” навларининг бирламчи уруғчилигини ташкил этиш ва фермер хўжаликларига жорий қилиш” мавзусидаги инновацион лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Андижон вилояти Избоскан туманидаги “Андижон Замин сардори” фермер хўжалигида кунгабоқарнинг “Бузулук” навидан 9500 кг, институт тажриба станциясида “Дукат” ва “Велья” дурагайларида 4800 кг уруғ олинди. Андижон вилояти Асака туманидаги “Asaka oil plants seeds” мойли экинлар уруғчилиги билан шуғулланувчи фермер хўжалигида кунгабоқарнинг “Бузулук” навидан 6100 кг, мойли ва толали экинлар селекцияси уруғчилиги ҳамда агротехнологияси бўлими далаларида кунгабоқарнинг “Душко” дурагайдан 15300 кг уруғлик тайёрланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Республикамиз аҳолисини ўсимлик ёғларига бўлган талабини қондириш мақсадида кунгабоқарнинг янги нав ва дурагайлари бирламчи уруғчилигини ташкил этиш, фермер ва деҳқон хўжаликларини сифатли уруғликлар билан етарлича таъминлаш лозим.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги экинларининг уруғчилиги.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – кунгабоқарнинг ҳосилдор нав ва дурагайлари жорий этилиши фермер хўжаликлари шароитида улардан юқори сифатли мўл ҳосил олинишини таъминлайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – селекция қимматли белги ва хусусиятга эга янги истиқболли кунгабоқар

нав ва дурагайларини яратиш бўйича комплекс илмий тадқиқотлар ўтказилади.

ҚХИ-5-105-2013 (2013-2014, ЎИТИ, Ж.Пирназаров) “Районлаштирилган ва истиқболли абиотик омилларга чидамли мойли, мева ва сабзавот экин навлари бирламчи уруғчилигини амалга ошириш ва уларни ишлаб чиқаришга жорий этиш” мавзусидаги инновацион лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – институт тажриба хўжалигида биринчи ва иккинчи йил мева кўчатзорлари ташкил этилди. Тоғ олчанинг “Ҳосилот – 415”, “Лето- 280”, “Киргизская превосходная-150”, “Супериор- 450” ва “Ярхи” навларидан 230 донадан жами 1525 кўчат пайвандланди. Пайванд қилинган кўчатлардан давлат стандартига мос наводорлик хусусияти юқори, соф кўчатлар етиштирилди.

Республикамиз учун ноанъанавий экин сифатида интродукция этилиб, институт олимлари томонидан яратилган ва давлат реестрига киритилган сабзавот соясининг “Султон” навидан 50 кг ва сабзавот мошининг “Дурдона” навидан 25 кг суперэлита уруғликлари тайёрланди. Уларнинг нав ва экинбонлик сифатлари аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – тоғ олчанинг “Ҳосилот-415”, “Лето-280”, “Киргизская превосходная-150”, “Супериор-450” ва “Ярхи” навлари кўчатлари етиштирилди, Сурхондарё вилоятининг Жарқўрғон туманидаги фермер хўжалигида 2 га майдонда боғ барпо этилди.

Сабзавот соясининг “Султон” ва сабзавот мошининг “Дурдона” навидан тайёрланган суперэлита уруғликлари институт тажриба хўжалигида кўпайтирилиб, унинг элита ва биринчи репродукция уруғликлари фермер хўжаликларига тарқатилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги экинлари уруғчилиги.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – тоғ олча, сабзавот сояси ва мошининг кўпайтирилган уруғликлари фермер хўжаликларига етказиб берилади, оқсилга бой маҳсулот ишлаб чиқарилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – селекцион қимматли белги ва хусусиятга эга истиқболли тоғ олча, сабзавот сояси ва мошининг экин майдонлари кенгайди, республикамизда етиштирилаётган озиқ-овқат маҳсулотларининг тури кўпаяди.

ҚХА-9-033 (2012-2014, ЎИТИ, И.Анорбоев) “Республиканинг турли тупроқ-иқлим шароитида мойли экинларни (кунгабоқар, ер ёнғоқ, кунжут ва бошқалар) сувсизликка, шўрга чидамли навларини танлаш, уларни асосий ва такрорий экин сифатида турли озиқлантиришда ресурстежамкор етиштириш агротехникасини ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – типик бўз тупроқлар минтақасидаги ўтлоқи-аллювиал тупроқларда ўғитлар миқдори N_{200} , P_{150} , K_{100} кг/га + 10 т/га гўнг + Ер малҳами 10 л/га ва N_{200} , P_{150} , K_{100} кг/га + 20 т/га гўнг кунгабоқар учун қўлланилганда ҳосилдорлик ўғитсиз назоратга нисбатан 10-12 ц/га кўпроқ, 1000 дона уруғ вазни назоратга нисбатан 14-16 граммга кўп бўлди. Кунжутда эса назоратга нисбатан ҳосил миқдори 3,2-4,8 ц/га, 1000 дона уруғ вазни 0,8-1,3 граммга ошди. Ер ёнғоқда 1 та ўсимлик ҳосилдорлиги назоратга нисбатан 1,0-2,7 граммга кўпайди. Чўл минтақаси тақирли-ўтлоқи тупроқларда кунгабоқар ўсимлигида N_{150} , P_{90} , K_{65} кг/га + 10 т/га гўнг + Ер малҳами 10 л/га ва N_{150} , P_{90} , K_{65} кг/га + 20 т/га гўнг кунгабоқар учун қўлланилганда ҳосилдорлик ўғитсиз назоратга нисбатан 10-13 ц/га кўпроқ, 1000 дона уруғ вазни назоратга нисбатан 23-25 граммга кўп бўлди. Кунжутда эса назоратга нисбатан ҳосил миқдори 10-11 ц/га, 1000 дона уруғ вазни 1,1 граммга ошди. Аллювиал тупроқларда N_{200} , P_{150} , K_{100} кг/га + 10 т/га гўнг + Ер малҳами 10 л/га ва N_{200} , P_{150} , K_{100} кг/га + 20 т/га гўнг кунгабоқарга қўлланилганда назоратга нисбатан ҳосилдорлик 11-15 ц/га, 1000 дона уруғ вазни 13-20 граммга ўсди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Республикамизнинг барча тупроқ-иқлим шароитларида мойли экинлар, жумладан, кунгабоқар етиштириб, улардан мой учун юқори ҳосил олиш мумкинлиги исботланди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: уруғчилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – тажриба натижаларига кўра кунгабоқар, кунжут ва ер ёнғоқ экинларидан типик бўз тупроқлар минтақасидаги ўтлоқи-аллювиал, чўл минтақаси тақирли-ўтлоқи, аллювиал тупроқларда қўлланилган янги технология асосида мазкур экинларнинг ҳар бир гектар майдонидан 10-15 ц/га кўшимча ҳосил олиниши таъминланди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Республикамиз барча тупроқ-иқлим шароитларида – мойли экинлардан юқори ҳосил етиштиришда тавсия этилган етиштириш технологиясини қўллаш мақсадга мувофиқдир.

ИК-9-2013 (2013-2014, ЎИТИ, А.Рустамов) “Топинамбурнинг “Файз-барака” ва “Мўъжиза” навларини уруғчилигини ташкил этиш ҳамда ушбу навлар асосида сифатли қоғоз ва кимёвий қайта ишлашга яроқли бўлган целлюлоза олиш технологиясини яратиш ва саноат миқёсида ишлаб чиқаришга жорий этиш” мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – топинамбур экиннинг “Файз-барака” ва “Мўъжиза” навларини бирламчи уруғчилиги ташкил этилиб, Наманган вилояти Тўрақўрғон туманидаги “Улуғбеклар” фермер хўжалигида 10 га, Пахта селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш агротехнологиялари ИТИ тажриба станциясида 8 га, Андижон вилоятининг Асака, Қўрғонтепа, Улуғнор туманлари, Андижон давлат университети тажриба хўжалиги ва “Боғи Фурқат” фермер хўжалигида 20 га, Тошкент вилояти Оҳангарон туманида 15 га, Қашқадарё муҳандислик-иқтисодиёт институти тажриба хўжалигида 11 га, Қорақалпоғистон давлат университети тажриба участкасида 13 га майдонда (жами 77 га майдонда) уруғлик етиштирилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Тошкент кимё-технология, Микробиология институтлари билан ҳамкорликда топинамбур экиннинг бирламчи уруғчилигини йўлга қўйиш орқали медицина соҳасини – инулин, қоғоз саноатини – целлюлоза, озик-овқат саноатини – спирт, витаминга бой маҳсулотлар ва чорвачилик учун тўйимли озуқа базасини яратишга қаратилган маҳсулотларни қайта ишлаш усуллари ишлаб чиқилди. Етиштирилган уруғликлар 1500 га майдонга экиш учун етарли бўлиб, саноат миқёсида ишлаб чиқариш учун 60000 тонна хом-ашё тайёрлаш имконини яратади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, чорвачилик, целлюлоза, фармацевтика, озик-овқат саноати.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – топинамбур ўсимлиги поясида целлюлоза, туганакларидан инулин, пектин, сахароза, бутанол ва этанол спирти, озик-овқат маҳсулотларини бойитувчи турли қўшимчалар олиш имкониятлари мавжуд бўлиб, қоғоз, фармацевтика, озик-овқат саноатини маҳаллий хомашё билан таъминланиши натижасида четдан импорт қилинаётган маҳсулотларга сарфланаётган харажатлар иқтисод қилинади. Мелиоратив ҳолати ёмонлашган ерлардан унумли фойдаланиш, чорва учун тўйимли озуқа базасини яратиш имкониятлари пайдо бўлади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар –

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 20 март 72-сонли баённомасига асосан топинамбурнинг экин майдонларини кенгайтириш ва ундан олинadиган маҳсулотларни қайта ишлаш бўйича чора-тадбирлар амалга оширилади.

ПАХТА СЕЛЕКЦИЯСИ, УРУҒЧИЛИГИ ВА ЕТИШТИРИШ АГРОТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ (ПСУЕАИТИ) БЎЙИЧА

ЃЎЗА ГЕНОФОНДИ БЎЙИЧА

ҚХА-8-040 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, М.Холиқова) “Ѓўзанинг дунёвий коллекциясини сақлаш, бойитиш, янги намуналарнинг карантин назоратини ўтказиш, намуналар унвчанлигини тиклаш ҳамда ўрганиш асосида қимматли белги ва хусусиятларга эга бўлган намуналарни аниқлаб амалий селекцияга тавсия қилиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Ѓўзанинг 3001 та коллекция намунаси экилди ва 2826 та (94.1%) намунанинг уруғлари янгиланиб, сақлаш учун қўйилди. Ѓўза коллекцияси карантин назоратидан ўтган 9 та АҚШ намуналари билан бойитилди, уларга каталог рақами берилди. 200 та ёввойи, ярим ёввойи ва кечпишар намуналарнинг 110 тасидан уруғлик олинди. 135 та коллекция намунаси илмий муассасаларга селекция тадқиқотларда фойдаланиш учун берилди. С-01 ва С-02 навлари Давлат нав синаш шохобчаларида синовлардан ўтказилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – коллекция намуналаридан 52 таси тола чиқими (40,0-44,0%), 110 таси битта кўсакдаги пахта вазни (6,5-8,5 г), 67 таси тола узунлиги (35,0-42,0 мм), бир қатор намуналар тезпишарлиги бўйича амалий селекция ишларида фойдаланиш учун тавсия қилинди.

Қўлланиш соҳаси: Генетика, селекция, биотехнология.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Ѓўза коллекциясидаги қимматли намуналарнинг ҳаётчанлиги тикланди, амалий селекция ишлари учун ноёб белгиларига эга намуналар бошланғич ашё сифатида тавсия этилди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – дунё талабларига тўла жавоб берадиган янги Ѓўза навларини яратишда бошланғич ашё сифатида фойдаланиш учун коллекция намуналари узлуксиз равишда сақланади, ўрганиб борилади ва янги намуналар билан бойитилади.

ЃЎЗА СЕЛЕКЦИЯСИ БЎЙИЧА

ҚХА-8-078 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Г.Холмуродова) “Ѓўзанинг генетик жихатдан бойитилган, курғоқчиликка ва касалликларга чидамли рекомбинантлар, оила ва тизмаларни яратишда конвергент ва геномлараро дурагайлашнинг самарадорлиги” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботининг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ғўза ўсимлигининг ҳосилдорлиги, сув танқислиги ва вилтга чидамлилиги, тола сифати юқори, бир қатор қимматли хўжалик белгилари бўйича устун К-2, К-3, К-4, К-5, К-10 оилалари ва Т-814-815/07, Т-482-483/07 тизмалари ажратиб олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Т-814-815/07, Т-482-483/07 янги тизмалар институтнинг катта нав синовига, К-2, К-5, К-6 оилалар ҳамда $F_5(K5 \times K6)$, $F_5(K7 \times K8)$ конвергент дурагайлари уруғ кўпайтиришга тавсия этилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: генетик-селекцион тадқиқотлар.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – конкурс нав синовига юқори натижа кўрсатган Л-2306 тизмаси грунтконтролга топширилди. Ушбу янги нав турли тупроқ-иқлим шароитига мос ва бардошли андоза навидан 2-3 кун тезпишар, тола сифати юқори, ҳосилдорлиги бўйича 10-15 фоизга юқори.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги Л-2306 тизмасини давлат нав синаш шохобчаларида чуқур ўрганилади, унинг экологик нав синовлари ўтказилади.

КА-8-001 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, В.Автономов) “Геном-протеом технологияларни *G. hirsutum* L. ғўза турининг сўрувчи зараркунандалар (шира, ўргимчаккана) ва касалликларга (вертициллёз вилт, гоммоз) чидамлилигини баҳолашда қўллаш, энг яхши тизмани молекуляр – генетик паспортларни яратиш, биотик омилларга чидамлилик, тезпишарлик, пахта ҳосилдорлигини, тола сифати ва чиқими каби белгилар бўйича юқори кўрсаткичларни ўзида мужассамлаштирилган янги навни ўрганиш учун ДНС га топшириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – бажарилган тадқиқотлар натижасида С-6545 ва “Наманган-102” ғўза навлари истиқболли деб топилди. С-6550 ғўза нави давлат реестрига киритилди. СУ-1001, С-6560, С-6555, С-6550 навларига

Ўзбекистон патентлари олинди. С-6565 ғўза нави Давлат нав синаш шохобчаларида синалмоқда.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – “Наманган-102” ғўза навини давлат реестрига киритиш ва янги С-6545, С-6550, С-6560, С-6565, СУ-1001 ғўза навларини экин майдонларини кўпайтириш амалга оширилади.

Қўлланиш соҳаси – пахтачилик: ғўза селекцияси.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – янгидан яратилган С-6550, “Наманган-102” ва С-6565 ғўза навлари фермер хўжаликлари ишлаб чиқаришига жорий этилса, юқори сифатли (IV тип) тола этиштириш имкониятлари кенгайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги ғўза навларини яратиш жараёнида бошланғич ашё, дурагай ва селекцион материаллардан фойдаланишни давом эттириш ҳамда олинган материалларни уруғчилик ишларида қўллаш кўзда тутилган.

ҚХА-8-083 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, А.Амантурдиев) «Турли геномга эга селекция тизмаларини қўллаш асосида, сув танқислиги ва шўрланишга чидамли, ҳосилдор ва экологик пластик ғўза навларини яратиш» мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботининг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – бажарилган тадқиқотлар натижасида сув танқислиги ва шўрланишга бардошли “Тулистон” ва С-5707 навлари грунтконтрол синовидан муваффақиятли ўтди; ва 15 та нав синаш участкасида синалмоқда, С-5708 ҳамда С-5706 навлари жорий йилда ДНСга топширилди. Л-179, Л-151 тизмалари катта нав синаш кўчатзорига ўтказилди. Л-217, Л-330 тизмалар кўпайтирилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ғўзанинг янги “Тулистон” нави Сирдарё вилоятида, С-5707 нави Навоий, Хоразм ва Тошкент вилоятларида, С-5708 нави Фарғона водийси шароитида ишлаб чиқариш синовларидан ўтказилмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – сув танқислигига бардошли, тола сифати IV тип бўлган “Тулистон” ва С-5707 ғўза навларини жорий этилиши натижасида бир гектар ҳисобига 1500-2000 м³ сув тежалади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – “Тулистон” ва С-5707 ғўза навларини Давлат нав синови ўтказиш, сув билан кам таъминланган ҳудудларда экилиш майдонларини кенгайтириш режалаштирилган.

КХА-8-001 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Б.Халманов) “Ѓўзанинг *G.hirsutum L.* ва *G.barbadense L.* турига мансуб маркер селекцияси асосида яратилган толасининг миқдори ва сифати юқори, тезпишар, маҳсулдор, муҳитнинг айрим биотик ва абиотик омилларига бардошли сара селекцион ашёларини яратиш ва уларни танлаш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ғўза намуналари орасидан вилт касаллигига физиологик ва морфологик белгилари бўйича чидамли К-5608, К-6080, К-5859, К-6191 тизмалар ажратиб олинди. Юқори ҳосилдор SP 225, JS 65, SP 179 ва SP 205 АҚШ намуналари амалий селекция ишларига жалб қилинди.

Маркер ассоцирланган селекция (МАС)га доир 130 та якка танлов, 32 та намуна, 23 та қаторли селекция ашёлари териб олинди. Р.К.Шадмановнинг маркер ассоцирланган селекциясига доир 1 та нав, М.Сукуров селекциясига доир С-9088 нави Давлат нав синаш (ДНС) грунт назоратида ўрганилди, С-9088 нави ДНСга ўтказилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – МАС-1 тизмасини Қорақалпоғистон Республикасининг ўртача шўрланган тупроқлари шароитига мосланувчанлигини аниқлашга доир синов ишлари ўтказилмоқда. С-9088 навини ДНС участкаларининг кенг тармоқларида синаш тавсия қилинади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – МАС асосида олинган ўрта толали МАС-2 институтнинг кичик нав синовидан ўтказилди. Ҳосилдорлиги андозадан 6-9 фоизга юқори бўлди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янгидан яратилган ғўза навларининг уруғлик чигитларини кўпайтирган ҳолда уларни ишлаб чиқариш шароитида кенг синовлардан ўтказиш кўзда тутилган.

КХА-8-004 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, П.Ибрагимов) “Мураккаб дурагайлаш ва биологик мутагенлар асосида ўрта толали иммунологик селекцион ашё яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – вилт ва гоммоз касалликларига ўта бардошли бўлган F₁-F₈ дурагай ва тизмалар ажратиб олиниб, институт нав синовига, янгидан яратилган С-2615 ғўза нави эса Давлат нав синовига топширилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Давлат нав синовидаги С-2612 ғўза нави Сурхондарё вилояти фермер хўжаликлари шароитида кенг ишлаб чиқариш синовларидан ўтмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – фермер хўжаликлари шароитида С-2612 ғўза навидан гектар ҳисобига 45-50 центнер пахта ҳосили олинди. Ҳозирда вилоят фермерлари томонидан ушбу навга талаб ортиб бормоқда.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – С-2612 ғўза нави экин майдонларини кенгайтириш, Л-1, Л-20, Л-7777, Л-707 ва Л-116 тизмаларини тезкор кўпайтириш ва наводорлигини ошириш кўзда тутилган.

КХА-8-084 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, М.Сукуров) “Ташки муҳитнинг экстремал шароитларида ҳосилдорлик, тезпишарлик ва вилтга чидамлилик бўйича рақобатбардош, тола сифати IV типга мос ғўза навлари ва тизмаларини туричи узок дурагайлаш услуби асосида яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ғўзанинг С-9083, С-9085, С-9086, “Чарос” ва С-9087 навлари Давлат нав синаш шохобчаларида синовдан ўтказилди. Ушбу навларга дастлабки уруғ кўпайтириш элита хўжаликлари очилди. С-9088 ғўза нави Давлат нав синовига топширилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Давлат нав синовларидан ижобий ўтган С-9085 ғўза нави Қорақалпоғистон Республикаси бўйича истиқболли деб топилди ва 4000 гектар майдонга экилди. “Чарос” ва С-9086 ғўза навлари ишлаб чиқариш синовларидан ўтказилмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачиликка.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – сув танқислигига ва шўрланишга бардошли С-9085, сув танқислигига ва гармселга бардошли С-9086 ғўза навларини жорий этиш пахта ҳосилдорлигини гектаридан 3-4 центнерга ошишига имкон яратади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – С-9085 ғўза навини экилиш майдонларини кенгайтириш ва районлаштириш, С-9086 ғўза навини Сурхондарё вилоятидаги фермер хўжаликларининг кенг майдонларида ишлаб чиқариш синовларини ўтказиш, С-9088 ғўза навини эса Давлат нав синовига ўрганиш режалаштирилган.

ҚХА-8-016 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, С.Эгамбердиева) “Ўзанинг интрогрессив шакллари иштирокида олинган янги тизмалардан селекцияда фойдаланиш асосида комплекс белги ва хусусиятларга эга, *Verticillium dahliae* Kleb. замбуруғининг табиий ирқлари ва сўрувчи ҳашаротларга чидамли навларни яратиш ва жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ўзанинг интрогрессив шакллари иштирокида олинган қимматли хўжалик белгилари ҳамда касаллик ва сўрувчи ҳашаротларга чидамлилиги бўйича андоза навларидан устун бўлган Л-248, Л-199, Л-241, Л-243, Л-245, Л-2552 ва Л-555 янги селекцион тизмалар яратилди. Ўзанинг С-6775 навига ихтиро патенти олинди, бу нав Давлат реестрига киритилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Л-2505 тизмаси (*G.lobatum Gentry* иштирокида олинган) грунт назорат кўчатзорида ўрганишга тавсия этилди. Янги С-6779 нави (*G.trilobum Skovsted* иштирокида олинган) Давлат нав синаш шохобчаларига тавсия қилинди. Янги С-6778 ва С-911 навларининг синаш ишлари давом эттирилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачиликка.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ушбу навларни ишлаб чиқаришга жорий қилиниши билан юқори ҳосил етиштириш ҳисобига ҳар гектар майдондан 3-5 ц кўшимча хомашё олинади. Янги навлар тезпишар бўлгани учун етиштирилган ҳосилни совуқли кунларгача тез ва сифатли териб олиш имконини беради.

Тадқиқот объектнинг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – ўзанинг С-6780, С-911, С-6778 ва С-6779 навларини синаш ишларини давом эттириш С-6775 навининг эса экин майдонларини кенгайтириш кўзда тутилган.

ҚХА-8-025 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Сурхондарё ИТС, А.Донабоев) “Ўзанинг ўрта толали IV тип ҳамда ингичка толали I-III типларга мансуб, толаси, узун, ранги оқ иссиқликка ва сувсизликка чидамли ҳосилдор навларини яратиш ва давлат нав синовиға топшириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республикамизнинг жанубий минтақаларида экстремал иқлим шароитига мос серҳосил ва сифатли, III типга жавоб берадиган “Термиз 202” ўза нави сув танқислиги ва тупроқ шўрланиши юқори бўлган худудларга қўшқаторлаб (60x30 схемада) экилади. I тип тола

берадиган “Термиз-208” ўза навининг бирламчи уруғлиги ташкил этилди. IV тип толали ЎзПИТИ-1604, ЎзПИТИ-1606 янги ўза навлари Давлат нав синовининг грунт назоратига топширилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ўзанинг “Термиз-202” нави 2012 йилда 1947 гектар майдонга экилди ва гектаридан ўртача 33-34 центнер пахта ҳосили етиштирилди. “Термиз-208” навидан 1730 кг сифатли уруғлик тайёрланди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – янгидан яратилган “Термиз-202” нави андоза навга нисбатан ҳар гектаридан 3,0 центнер кўшимча ҳосил беради.

Янги яратилган ЎзПИТИ-1604 ва ЎзПИТИ-1606 навлари амалиётдаги “Наманган 77” ва “Бухоро 102” навларига нисбатан 4,0 ц/га кўшимча ҳосил беради, тезпишарлиги, ҳосилдорлиги ва тола чиқишининг юқорилиги билан фарқ қилади.

Тадқиқот объектнинг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги яратилган тезпишар, қурғоқчиликка чидамли, серҳосил, тола чиқиши юқори (40-41 фоиз) бўлган ЎзПИТИ-1604 ва ЎзПИТИ-1606 навлари майдонларини кенгайтириш тавсия этилади.

ҚХА-8-023 (2012-2014 ПСУЕАИТИ, Н.Авлиёкулов) “*G.barbadense* L. ва *G.hirsutum* L. турига мансуб ўзанинг абиотик табиий шароитларга чидамли, тезпишар, серҳосил, касаллик ва зарарку-нандаларга бардошли, жаҳон бозори талабларига жавоб берадиган янги навларни яратиш” мавзусидаги амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Давлат нав синаш комиссиясидаги янги ЎзПИТИ 1602 ўза нави 2012-2014 йиллар давомида Термиз ва Шеробод туманлари фермер хўжаликларининг 304 гектар майдонига экилди ва гектаридан 40-43 центнердан ҳосил олишга эришилди.

Конкурс навлар танлов кўчатзорида 50% кўсакларнинг очилиш мезонида ингичка толали “Термиз 52” 98 кун, ўрта толали “Дўстлик 5”, “Дўстлик 6”, “Дўстлик 7” 99 кун ёки андаза навларга қараганда 2-3 кун тезпишарлиги аниқланди; сентябрь ҳосилини ҳисоблаганда ингичка толали “Термиз 48”, “Термиз 52”, 34,4-35,0 ц/га, ўрта толали “Дўстлик 6”, “Дўстлик 5”, “Дўстлик 7” 34,0-34,8 ц/га, умумий ҳосил бўйича ингичка толали “Термиз 52” 41,7 ц/га ёки андаза навларга нисбатан 5,0-20,0%, ўрта толали “Дўстлик 4” 43,2 ц/га ёки андаза “Наманган 77”, “Бухоро 6” навларига нисбатан 6-14 % кўшимча ҳосил берилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Ўзбекистоннинг энг жанубий дашт минтақаси экстремал шароитига мос ўрта толали ғўзанинг IV типга ва ингичка толали ғўзанинг I-II типга мансуб бўлган янги, серхосил, тезпишар, касалликларга чидамли, толаси халқаро андазаларга жавоб берадиган “ЎзПТИ 1602” ва “Термиз 49” янги навлари Давлат нав синовларидан ўтмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Сурхондарё вилоятининг экстремал шароитида яратилган ғўзанинг ингичка ва ўрта толали янги нав ва намуналардан селекция жараёнида серхосил, тезпишар, сифатли тола берувчи навларни яратишда фойдаланилади. Давлат нав синаш шохобчаларида синалаётган ингичка толали серхосил, тезпишар, тола сифати жаҳон бозор талабларига мос “Термиз-49” ва ўрта толали Дўстлик-3 ЎзПТИ 1602 навлари фермер хўжаликларида экилиб, 3-5 ц/га юқори ҳосил етиштириш имконини берди ва фермер хўжаликларининг иқтисодий самарадорлигини оширди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – бошланғич жаҳон коллекцияси материалларидан фойдаланиб Сурхондарё вилоятининг экстремал шароитларига мос ингичка ва ўрта толали ғўзанинг тезпишар, серхосил, касаллик ва зараркунандаларга чидамли навларини яратиш ишлари давом эттирилади.

ҚХА-8-013 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Ж.Ахмедов) “Республиканинг турли тупроқ-иқлим ва экстремал (шўрланиш, қурғоқчилик, гармсел) шароитларига мослашувчан, тезпишар, серхосил, турли касалликлар (илдиз чириш, гоммоз, вилт) ва зараркунандалар (трипс, шира, ўргимчаккана) га чидамли ғўзанинг янги навларини яратиш ва уларни давлат нав синовига тавсия этиш ҳамда ишлаб чиқаришга жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – 2014 йилда ЎзПТИ тажриба даласидаги биология ва селекция кўчатзорларида жами 419 та дурагай авлодлари ўрганилиб, тезпишарлиги, серхосиллиги, тола сифати ва хўжалик қимматли белгиларига кўра ота-она шаклларига нисбатан устун бўлган 850 та якка танловлар ва 125 та оилавий танловлар териб олинди. Давлат нав синовидан ўтаётган “ЎзПТИ-102” ғўза навидан жами 250 та якка танловлар, 25 та оила, 250 кг супер элита уруғлик; янги яратилган “ЎзПТИ-103” ғўза навидан 2000 та якка танлов, 200 оила, 200 кг супер элита, 35,0 тонна элита ва 150,0 тонна R-1 уруғликлари ва янги Л-135 линиясидан 60 кг элита уруғ, “Наврўз” ғўза навидан 600 та якка танловлар, 120 та оила, 0,5 тонна супер элита, 10,0 тонна элита ва 486 тонна R-1 уруғликлари териб олинди.

“Пахтакор-1” ғўза навидан 2000 та якка танловлар, 250 та оилавий терим, 0,4 тонна супер элита, 6,0 тонна элита ва 80,0 тонна R-1 уруғликлари тайёрланди. “ЎзПТИ-201” ғўза навидан 700 та якка танлов, 96 оила, 1,4 тонна супер элита ва 2,3 тонна элита уруғликлари терилди. “ЎзПТИ-2201” ғўза навидан 500 та якка танлов, 74 та оила, 1,4 тонна элита ва 86,0 тонна R-1 уруғликлари олинди. “ЎзПТИ-2601” ғўза навидан 1671 та якка танлов, 85 та оила, 16,0 тонна элита уруғликлари тайёрланди. “ЎзПТИ-1602” ғўза навидан 100 якка танлов, 41 та оила, 10,0 тонна элита уруғликлари терилди. “Зарафшон” ғўза навидан 500 та якка танов, 50 та оилавий, 0,2 тонна супер элита ва 3,0 тонна элита уруғликлари 2015 йил ҳосили учун тайёрлаб қўйилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Давлат нав синовидан муваффақиятли ўтган “Наврўз”, “Пахтакор-1”, “Турақўрғон-4”, “ЎзПТИ-201” ғўза навларини ДНСК хулосаси ва Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тавсиясига биноан истиқболли деб топилиб, уларнинг бирламчи уруғчилиги ташкил этилди. “Наврўз” ғўза нави Тошкент вилояти ва Сирдарё вилоятларида 4,2 минг га, “Пахтакор-1” ғўза нави Жиззах ва Сирдарё вилоятларида 4,2 минг га, “Турақўрғон-4” ғўза нави Навоий ва Наманган вилоятларида 0,3 га ва ЎзПТИ-201 ғўза нави Андижон вилоятида 0,1 минг га майдонга жорий этилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – мазкур ғўза навларини ишлаб чиқаришга жорий этиш натижасида пахтадан барқарор равишда юқори ҳосил олиш таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги навларни Республика пахтачилик фермер хўжаликлари ишлаб чиқаришига кенг жорий этиш ишлари олиб борилади.

ҚХА-8-080 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Р.Ким) “Тезпишар, серхосил, юқори тола чиқими (38-42%) ва сифатига эга, вертициллиум замбуруғининг табиий янги вирулент популяцияларига ҳамда қора илдиз чириши ва гоммозга комплекс бардошли ғўза навлари ва тизмаларини яратиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – истиқболли С-8286 ғўза нави Наманган вилоятида 3200 га, С-8294 ғўза нави Хоразм вилоятида 1380 га, С-8295 ғўза нави Наманган вилоятида 45 га, С-8292 ғўза нави Фарғона вилоятида 10 га, Навоий вилоятида 3 га майдонда экилди. Тезпишар, серхосил, тола сифати

юқори, вилтга юқори чидамли бўлган ноёб Т-880, Т-45/573, Т-83 ва Т-45 тизмалар яратилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – С-8294 (“Турлан”), С-8295 (“Уйчи-55”) навлари Давлат нав синовида ўрганилиб, улар кенг ишлаб чиқариш синовларидан ўтказилмоқда. Яратилган Т-375 тизмаси грунт назоратига тавсия этилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлик ёки ишнинг аҳамияти – янги навларни жорий этиш натижасида гектар ҳисобига қуйидаги самарага эришилади: “Омад” нави Самарқанд вилоятида – 195062 сўм/га, Қорақалпоғистон Республикасида – 234358 сўм/га; С-8284 нави Самарқанд вилоятида – 257301 сўм/га; С-8286 нави Наманган вилоятида – 195062 сўм/га; С-8290 нави Фарғона вилоятида – 533232 сўм/га.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – С-8294 (“Турлан”), С-8295 (“Уйчи-55”) янги ғўза навларининг экин майдонларини кенгайтириш, Т-375 тизмасини ДНС шохобчаларида синаш, янги ғўза навларини яратишда олинган тизмалардан селекция ишларида кенг фойдаланиш кўзда тутилган.

КХА-8-002 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Ж.Аҳмедов) “Ќўза ингичка толали *G. barbadense* L. турига мансуб, биотик ва абиотик омилларга бардошли, тезпишар, юқори тола чиқимиға эға, серҳосил, тола сифати 1-типларға хос истикболли тизмаларни яратиш ва уларни Давлат нав синаш комиссияға топшириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – “Сурхон-102” ингичка толали ғўза навига ихтиро патенти олинди. Янги “Сурхон-103” нави патент олишға лаёқатли деб топилди. Ҳар хил синов ва изланишлар учун зарур бўлган истикболли селекция материаллар яратилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – “Сурхон-103” ингичка толали ғўза нави ишлаб чиқариш шароитида ўрганиш учун тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – фермер хўжаликларида ингичка толали толаси I^A типға мансуб “Сурхон-103” ғўза навини ишлаб чиқаришға жорий этиш натижасида пахта ҳосилдорлиги ва тола сифати бўйича қўшимча даромад олиш имконияти яратилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – “Сурхон-103” ингичка толали ғўза навининг тола сифатиға тўқимачилик саноати талаблари бўйича баҳо бериш ишларини бажариш режалаштирилган.

КХА-8-020 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Қашқадарё илмий-тажриба станцияси, И.Раҳматов) “Жанубий минтақаларнинг экстремал (курғокчил, шўр, гармсел) шароитларига мослашган, толаси жаҳон андазалари талабларига жавоб берадиган, тезпишар ва ҳосилдор янги навларни яратиш учун дастлабки селекция материалларни олиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Қашқадарё вилоятининг тақирсимон тупроқлари шароитида юқори ва сифатли ҳосил берадиган янги ғўза навларини яратишда зарур бўладиган дастлабки селекция материалларни барпо этиш мақсадида биологик авлодлар (F-1, F-2, F-3) ва селекция (F-4) кўчатзорларидан 3148 та якка танлов ва 122 та оила намуналари ажратиб олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ажратиб олинган якка танлов ва оилалар намуналарининг лаборатория таҳлиллари ўтказилиб, уларнинг уруғлари 2015 йилда экиш учун тайёрлаб қўйилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – тадқиқот натижалари билан ажратиб олинган якка танлов намуналари ва селекция оилаларидан келгусида вилоят тупроқ-иқлим шароитида парваришланаётган ғўза навларидан 10-15 % қўшимча ҳосил берадиган, толаси 0,8 % га кўп, кўсакларни пишиб етилиши 3-4 кунга эртаки ва тола узунлиги 1,2 мм га узун бўлган янги ғўза навларини яратиш ишларида фойдаланилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – ажратиб олинган якка танлов ва селекция оилалари намуналаридан 2015-2017 йилларда селекция ишларини бажаришда фойдаланилади. Самарали оила ва тизмалар ажратиб олинади. Уларнинг синовлари ўтказилиб, давлат грунт назорат кўригига тақдим этиш учун тизма тайёрланади.

ҚХА-8-018 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Бухоро ИТС, С.Махсудов)
“Мамлакатимизнинг жанубий минтақалари табиий иқлим шароитларига мос келадиган ғўзанинг серҳосил, тола сифати ва чиқиши, халқаро андозалар талабига жавоб берадиган, чигитининг униб чиқиш қуввати ва мойдорлиги юқори бўлган, шира, трипс, кўсак қурти ва бошқа зараркунандалар, касалликлар ҳамда табиий муҳитнинг ноқулайликларига, шўрга, гармселга, сув тақчилликларига бардошли тезпишар навларни яратиш” мавзусидаги амалий-илмий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – бажарилган тадқиқотлар натижалари билан биологик ва селекцион кўчатзорларидан 534 та дурагай комбинациялик 4300 та якка танловлар ва оилавий терим материаллари териб олинди ва янги 36 та тизмалар ажратилди. Ота-она кўчатзоридан 96 хил дурагай комбинацияси билан ғўза гуллари чатиштирилиб, 475 та қимматли дурагай кўсаклар олинди. Танлов нав синови ва истиқболли линияларни кузатиш ва кўпайтириш кўчатзоридан бир қатор ижобий белгилар мажмуаси бўйича Л-592, Л-1157, Л-342, Л-301, Л-765 ва Л-89-10 тизмалари ажратилди. Уларнинг қимматли хўжалик белгилари, технологик, сифатий ва иқтисодий кўрсаткичлари аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – барча кўрсаткичлари бўйича андаза навига нисбатан эътиборга молик бўлган Л-592 тизмасини грунт назоратга топшириш учун зарур бўлган ҳужжатлар расмийлаштирилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – янги ғўза нави (Л-592 тизмаси) андазага нисбатан тезпишар, серҳосил, касаллик ва зараркунандаларга нисбатан бардошли, юқори сифатли тола бериши эвазига иқтисодий самарадорлик (рентабеллик)ни 10 фоизга ва соф даромадни 10-15 фоизга ортиши таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Л-592 тизмаси грунт назоратга топширилади. Грунт назорат синовидан ўтгандан кейин Давлат нав синовида узатилади. Бу синовлар натижаси ижобий бўлган тақдирда уларнинг ишлаб чиқариш синовлари ўтказилиб, дастлабки уруғчилиги барпо этилади.

ҚХА-8-014 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Андижон ИТС, А.Қосимов)
“Фарғона водийси (Андижон, Наманган ва Фарғона) вилоятларининг турли экстремал шароитларига (қурғоқчилик, касаллик ва шўрга) чидамли, тезпишар, ҳосилдор ҳамда толаси жаҳон андазаси талабларига жавоб берадиган IV-V типга мансуб, ғўза навларини яратиш ва уларнинг бирламчи уруғчилигини ташкил этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – уч йиллик изланишлар якуни билан ажратиб олинган ота-она шакллари, биринчи ва иккинчи авлод дурагайлари тадқиқ қилинди. Натижада 34 та оила кенгайтирилган нав синаш кўчатзорига, шундан 8 та оила танлов нав синаш кўчатзорига берилди. Шунингдек, 14 та оила Марказий Фарғонанинг ўртача шўрланган ерида “Танлов нав синов” тажрибасида чуқур ўрганилди. Ўрганиш жараёнида 106 ва 92-тизмалар хўжалик учун қимматли белгилари билан андаза навига нисбатан юқори кўрсаткичларга эга бўлди.

Жорий этиш бўйича тасиялар – 106 тизма идоралараро комиссиянинг қарори билан Давлат нав синаш ташкилотининг наводорликни назорат қилиш комиссиясига тавсия қилинди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Марказий Фарғонанинг ўртача шўрланган ерларига мослашган янги нав яратиш учун зарур бўлган бошланғич уруғ материали яратилади. Шўрга чидамли, ҳосилдор, янги навнинг яратилган бошланғич уруғ материалларини кўпайтирилиши натижасида, 3-5 кўсаклар 3-5 кун эрта етилади ва пахта ҳосилдорлиги гектар ҳисобига 5-6 центнерга ошади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги ғўза навини Марказий Фарғонанинг ўртача шўрланган ерларида катта майдонларда жорий этиш мақсадга мувофиқдир.

ҚХА-8-015.(2012-2014, ПСУЕАИТИ Андижон ИТС, Эгамов Х)
“Андижон вилоятининг турли тупроқ-иқлим шароитларига мослашган, тезпишар, ҳосилдор, чигитининг мойдорлиги юқори, касаллик ва зараркунандаларига чидамли, IV-V типига хос тола берадиган янги навларни яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш” мавзуси бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – дурагайлардан Ибрат-Андижон-37 ширага, Андижон-36-Ибрат ўргимчакканага, Андижон-35-Ибрат ва Ибрат-Андижон-37 кўсак қуртига бардошли эканлиги аниқланди.

Улар орасидан мужассам хўжалик белгиларига эга бўлган Андижон-35-Андижон-36 (1-тизма), Андижон-36-Ибрат (2-тизма) ва 09217-961-Т(3-тизма) дурагайлари алоҳида аҳамиятга моликлиги учун ажратиб олиниб, 3-тизма “ЎзПТИ-203” номи билан Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалик экинларининг синаш Давлат комиссиясининг грунт назорати синовига топширилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – биринчи марта Андижон вилоятининг тупроқ-иқлим шароитларига мос тезпишар, ҳосилдор, ғўзанинг зараркунандаларига чидамли IV-V типига хос тола берадиган, янги навларни яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш учун 1, 2, 3 тизмалар яратилиб, янги навларни чиқариш учун селекционерларга тавсия қилинди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – буни аниқлаш учун тажриба натижасида яратилган “ЎзПТИ- 203” нави андаза С-6524 нави билан қиёсланди. Янги нав “ЎзПТИ-203” дан 41,5 ц/га, С-6524 навидан эса 35,5ц/га ҳосил олинди. Ёўза зараркунандаларига чидамли янги навларни ишлаб чиқаришга жорий этиш натижасида моддий-техника ресурслари сарфи камаяди. Тола чиқиши 1,0-1,5фоизга, тола узунлиги 1,5-2,0 мм га юқори бўлади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – IV саноат типига хос тола берадиган ҳосилдор, тезпишар, ғўза касаллик ва зараркунандаларига чидамли янги “ЎзПТИ-201”, “ЎзПТИ-202”, “ЎзПТИ-203” навларининг ва ишлаб чиқариш синовлари давом эттирилади.

КА-8-003 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Қашқадарё илмий-тажриба станцияси, Р.Чориев) “Қашқадарё вилоятида тизмаларни ажратиб олиш, кўпайтириш ва синаш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – назорат нав синаш кўчатзорларида 49 та тизма синалди. Синалган 7 та тизманинг микронейр кўрсаткичи 4,5-4,6 га, 5 та тизманинг тола узунлиги 1,20-1,22 дюйм, 3 та тизманинг тола узунлиги бўйича бир хиллиги 84,8-85,6 %, 4 та тизмада толанинг нур қайтариши 81,1-82,9 %, 6 та тизманинг чигит ёғдорлиги 20,07- 21,03 % атрофида бўлди.

“ЎзПТИ-2601” ғўза навидан 3754 та якка танлов ва 85 та оила ажратиб олинди, 5800 кг супер элита авлодди уруғлиги жамғарилди. Ушбу нав Қарши, Косон ва Касби туманларида экилиб, гектаридан 31,1-47,7 центнердан пахта ҳосили териб олинди.

2015 йилда дастлабки грунт-назорат кўригига тақдим этиладиган янги ўрта толали 8-тизманинг (ЎзПТИ-2602) ўсув даври 117 кун, андаза навга нисбатан кўшимча ҳосили 12,5 %, битта кўсакдаги пахта вазни 5,8 г, 1000 дона чигит оғирлиги 118 г, тола чиқиши 37,4%, микронейр кўрсаткичи 4,6, тола узунлиги 1,22 дюйм, тола бир хиллиги 85,0 %, толанинг нур қайтариши 81,8 %, толанинг сариклик даражаси 8,4 %, чигит ёғдорлиги 21,03 % га тенг эканлиги аниқланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – янгидан яратилган “ЎзПТИ-2601” ғўза навининг бирламчи уруғчилиги Касби туманидаги С.Насафий номли янги навлар бирламчи уруғчилиги лабораториясида ташкил этилди. Янги ўрта толали 8-тизма СП-2602 номи билан давлат грунт-назорат кўригига тақдим этилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – яратиладиган янги навдан вилоят тупроқ-иқлим шароитида парваришланаётган ғўза навларига нисбатан кўшимча 10-15 % ҳосил ва 0,8 % тола олинади; кўсақлар 3-4 кун эрта пишиб етилади ва тоза узунлиги 1,2 мм. га ортади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги тизмаларни районлашган ғўза навлари билан таққослаш синови ўтказилади. Янги навларнинг турли тупроқ-иқлим шароитига эга ҳудудларда ишлаб чиқариш синовлари ташкил этилади.

КХА-8-026 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Хоразм ИТС, Х.Ибрагимов)
“Хоразм воҳасида экилаётган ғўза навларига нисбатан эртапишар, серҳосил, шўрга чидамли янги нав ва тизмаларнинг қимматли хўжалик белгиларини қиёсий ўрганиш ҳамда юқори кўрсаткичга эга бўлганларини Давлат нав синовига тавсия этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ғўзанинг районлашган “Наманган-34” нави ва 012090 рақамли коллекция намунасининг табиий эртапишар биотипларининг якка танлови асосида янги Т-8-026-1 ва Т-8-026-2 тизмалар яратилди. Ушбу тизмаларнинг андаза “Хоразм -127” навиға нисбатан тола чиқими 2-3 фоизга ва ҳосилдорлиги 10-15 фоизга юқори бўлди ҳамда кўсаклар 10-15 кун олдин пишиб етилди. 2015 йилда Т-8-026-1 ва Т-8-026-2 тизмаларни Давлат нав синаш комиссиясининг грунт назоратига топширилиши режалаштирилмоқда.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – янги Т-8-026-1 тизмаси чигитни қўшқатор схемада экишга ҳамда пахта ҳосилини машиналар ёрдамида йиғиб-теришга жуда қулай. Хоразм вилоятининг қўл теримиға ишчи кучи етишмайдиган ҳудудларида экишга тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – кишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – андаза “Хоразм-127” навиға нисбатан тезпишарлиги ва биринчи теримнинг салмоғи юқорилиги туфайли ушбу тизмаларни жорий этилиши натижасида эртаки ҳамда сифатли ҳосил етиштиришга эришилади, гектарига 10-15 центнердан қўшимча ҳосил олинади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – ушбу тизмалар асосида яратиладиган янги ғўза навларини сувсизликка ва шўрга чидамлилиги туфайли Хоразм вилоятининг сув таъминоти оғирроқ бўлган Янгиарик, Қўшқўпир ва Хива ҳудудларига ҳамда тупроқнинг шўрланиш даражаси юқори бўлган барча экин майдонларига жойлаштириш бўйича агрономик тадбирлар амалга оширилади.

КХА-8-073 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, М.Исроилов) “Янги ғўза навларини ҳар хил экологик шароитда нав синовини ўтказишда баъзи бир хўжалик белгиларини баҳолаш услубини такомиллаштириш ва истиқболли навларнинг нав тозалигини сақлаган ҳолда уруғини кўпайтириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ижобий белгилар мажмуасига эга бўлган ғўзанинг 36 та янги тизмалари кичик нав синовидан катта нав синовига, 23 та нав идоралараро комиссия ҳулосасига кўра Давлат нав синовининг грунт назоратига синаш учун топширилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – пахта ҳосилдорлиги, тола чиқими ва сифати ҳамда вилт касаллигига бардошлилиги бўйича ТХ-101, Т-7549, ЛЦГ-22/06, ЛЦГ-22/06, Т-2505 ва ЛЦГ-2014 янги тизмалардан селекцион тадқиқотларда бошланғич ашё сифатида фойдаланиш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – кишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ушбу тизмалар давлат нав синовидан муваффақиятли ўтган тақдирда ҳосилдорлик, вилт касаллигига бардошлилиги, тезпишарлиги, тола чиқими ва сифати бўйича андаза навлардан устун бўлган янги ғўза навларини яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш имкониятлари пайдо бўлади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янгидан яратилган тизмаларни грунт назоратда наводорлигини баҳолаш ишларини олиб бориш, ДНС шохобчаларида ўрганиш ва қайси иқлим шароитига мослигини аниқлаш кўзда тутилган.

КХА-8-072 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Я.Бобоев) “Республиканинг экстремал (сув танқислиги, шўрланган тупроқ) шароитларида етиштирилган ғўзанинг янги навларида уруғлик чигит сифати ва хўжалик кўрсаткичларини ўрганиш ҳамда юқори кўрсаткичга эга бўлган навларни амалиётга тавсия этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – янгидан яратилган “Гурлан” ва С-8292 навларининг дала шароитида унувчанлик, мойдорлик, тезпишарлик (1-2 кун), 1 дона кўсакдаги пахта вазни (0,2-0,5 г), ҳосилдорлик (4-5 ц/га) кўрсаткичлари бўйича андаза “Меҳнат” навидан устун эканлиги аниқланди.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – элита уруғчилик хўжаликларида ишлаб чиқаришга кетадиган харажатлар 20 фоизга камаяди ва уруғ етиштириш муддати бир йилга қисқаради.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – янги услубни Республикадаги элита уруғчилик хўжаликларида ва янги навларни уруғларини дастлабки кўпайтириш уруғчилик фермер хўжаликларида жорий этиш кўзда тутилган.

ҚХИ-5-041-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ Фарғона ИТС, Р.Мусаев)
“Республиканинг турли тупроқ-иклим шароитларида ғўзанинг истиқболли “Жайхун”, “Тўрақўрғон-4” ва янги “ЎзПИТИ-2201” навларининг наводорлигини меъёрига етказиш ва бирламчи уруғчилигини ташкил этиш” мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ПСУЕАИТИнинг Фарғона, Андижон, Наманган илмий тажриба станцияларида яратилган “ЎзПИТИ - 2201”, “Жайхун”, “Тўрақўрғон-4” ғўза навларининг супер элита, элита уруғларини кўпайтириш ва наводорлигини ошириш тадбирлари бажарилди, бирламчи уруғчилиги ташкил этилди. Бу ғўза навлари бўйича 1 - йилги уруғлик кўчатзори ва уруғликка кўпайтириш кўчатзорларида амалий ишлар ўтказилиб, ўсув даврида 3 маротаба дала кўриги ўтказилди. Ҳар бир навнинг якка танлов ва оилалари териб олинди. Кўчатзорларда нав тозалиги 99 - 100 % га етказилди.

Мазкур ғўза навларидан 2-3 та элита уруғчилик хўжаликларига етарли миқдорда 3550 дона якка танлов ва 1035 дона оила келгуси йилга экишга тайёрланди; бу навлардан 4000 кг супер элита, 5100 кг элита ва 96 тонна биринчи авлод уруғи териб олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – “Жайхун”, “Тўрақўрғон-4” ва янги “ЎзПИТИ-2201” ғўза навларини супер элита, элита, R₁ уруғларини экиш бўйича Фарғона, Андижон, Наманган вилоятлари қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармалар ва фермер хўжаликларига таклифлар берилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – янги навлар наводорлигини 99-100 фоизга етказиб, уруғини жадал усулда кўпайтириб, фермер хўжаликларга супер элита, элита, R₁ уруғларини етказиб бериш орқали пахта ҳосилдорлигини ошириш таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – “Жайхун”, “Тўрақўрғон-4” ва янги “ЎзПИТИ-2201” янги ғўза навларини Республиканинг бошқа вилоятларида ҳам кенг синовдан ўтказиш, навлар

тозалигини 99-100 % етказиш ва уларни давлат реестрига киритиш режалаштирилган.

ҚХИ-5-072-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ Хоразм ИТС, Х.Ибрагимов) «Янги “Парвоз” ғўза навини бирламчи элита уруғчилик материалларини жадал усулда кўпайтириш, наводорлигини давлат андазалари талаб даражасига етказиб, элита уруғлик хўжаликларини юқори сифатли уруғлик билан таъминлаш» мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – ғўзанинг истиқболли “Парвоз” навининг бирламчи ва элита уруғчилиги ташкил қилиниб, наводорлиги Давлат андазаси талабларига етказилди. Биринчи йил уруғ кўчатзори учун 1000 дона якка танлов намунаси, иккинчи йил уруғлик кўчатзори учун 500 дона оила, уруғ кўпайтириш кўчатзори учун 3000 дона оилавий ва 9-10 тонна элита уруғликлари тайёрланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ушбу навлар сувсизликка чидамли бўлгани учун Хоразм вилоятининг сув таъминоти оғирроқ бўлган ҳудудларида экишга тавсия этилади. “Парвоз” нави чекланган шохланишга эга. Шу боис ҳозирда республикада кенг жорий қилинаётган қўшқатор схемада экишга жуда қулайдир. Бундан келиб чиқиб, вилоятда қўшқатор схемада ғўза етиштираётган фермер хўжаликларида ушбу навлар кенг жорий қилиш тавсия қилинади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Парвоз навини кўшқатор схемада экиб, кўчат қалинлигини гектарига 140 минг донага етказиб, ундан 40-45 ц/га ёки 5-6 ц/га қўшимча ҳосил олиш мумкин.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – “Парвоз” навининг етиштириш агротехникаси, айниқса, суғориш меъёри такомиллаштирилади. Чунки меъёридан ошириб суғориш ўтказилганда ушбу навнинг бош поя баландлиги жуда ўсиб кетади, ўрта ярусда ҳосил кам тўпланади, натижада уруғлик пахта ҳосили учун жиддий муаммолар келиб чиқади.

ИК-2013-4 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, В.Автономов) “Лазер нури таъсиридан фойдаланиб ғўзанинг С-6524 ва “Наманган-77” навларининг юқори сифатли уруғчилигини ташкил этиш” мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – лазер нури таъсиридан фойдаланиб элита уруғлик хўжаликлари учун С-6524 ва Наманган-77 ғўза навларининг вилтга чидамли, наводорлиги юқори ҳамда оригинал уруғлик материаллари етарли микдорда тайёрланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – элита уруғлик хўжаликлар ишларида лазер нури таъсиридан фойдаланиб тайёрланган уруғлардан фойдаланиш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – С-6524 ва “Наманган-77” ғўза навларининг вилтга чидамли, наводорлиги юқори оригинал уруғларини экиш пахта ҳосилдорлигини кескин ошишини таъминлайди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – С-6524 ва “Наманган-77” навларидан тайёрланган оригинал уруғлар ҳажмини кўпайтириш ва улардан барча элита уруғлик хўжаликларида фойдаланиш кўзда тутилган.

ҚХИ-5-056 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, Ш.Козубаев) “Истикболли “Ўнқўрғон-1” ғўза навининг элита уруғчилигини Жиззах вилояти шароитида тезкор кўпайтириб, ишлаб чиқаришга татбиқ этиш” мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – “Ўнқўрғон-1” ғўза нави бўйича 2015 йил ҳосили учун уруғ кўпайтириш майдонларидан 10800 та якка ва 1378 та намунавий танловлар тайёрланди. 2015 йилда Жиззах вилоятида 2 минг гектар майдонга бу нави экиш режалаштирилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – “Ўнқўрғон-1” ғўза нави бўйича элита уруғчилик хўжалиги ташкил этиш лозим. Мазкур нави Жиззах вилоятининг кенг майдонларига экиш ҳамда наводорлигини сақлаб қолган ҳолда районлаштириш имкониятини беради.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги, пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – “Ўнқўрғон-1” ғўза навини ишлаб чиқаришга жорий этиш натижасида ҳосилдорлик ва тола сифати бўйича қўшимча даромад олиш имкони яратилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – “Ўнқўрғон-1” ғўза навини Жиззах, Тошкент, Андижон вилоятларидаги пахтачилик фермер хўжаликларида етиштириш кўзда тутилган.

КХИ-5-084-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, Р.Ким) “Ўзанинг тола сифати юқори IV-V типга мансуб С-8284 ва С-8290 навларини Самарқанд, Фарғона вилоятларида кўпайтириш ҳамда пахтачиликда учинчи репродукция уруғининг ҳосилдорлик хусусиятларини аниқлаш асосида уруғчилик самарадорлигини оширадиган тавсиялар ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш” мавзусидаги инновация лойиҳаси бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – тезпишар, юқори ҳосилли С-8284 нави Самарқанд вилояти бўйича районлаштирилди ва унинг экин майдони 8,0 минг гектардан ортди. Истикболли С-8290 навининг экин майдонлари Наманган ва Фарғона вилоятларида 7,5 минг гектарга кенгайди. Элита хўжаликларида наводорлиги 96-98 % бўлган уруғлик материаллар тайёрланди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – С-8284 ва С-8290 навларини Самарқанд, Фарғона ва Наманган вилоятларининг фермер хўжаликларида кенг майдонларга экиб, уруғини кўпайтириш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – элита-уруғчилик ишлари давомида Уйчи ва Иштихон туманларида С-8284 ва С-8290 навларининг наводорлиги 3 фоизга яхшиланди. Бу тола сифатини ошишига ва ҳосилдорликни камида 3-5 ц/га кўпайишига имкон яратади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Самарқанд вилояти Иштихон туманида С-8284 нави бўйича элита хўжалигини очиш, С-8284 ва С-8290 навлари экин майдонларини кенгайтириш режалаштирилган.

ҚХИ-5-131 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, Ҳ.Сайдалиев) “Ўзанинг янги С-01 навининг наводорлигини ошириш, бирламчи уруғчилигини ташкил этиш ҳамда элита хўжаликларида етказиб бериш” мавзусидаги инновация лойиҳаси бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Окқўрғон тажриба станциясида ғўзанинг ўрта толали янги С-01 навидан бир хиллиги юқори бўлган элита уруғларини тайёрлаш учун 600 та якка танлов, 150 та оилавий терим, 150 та намунавий терим, 600 кг микдорда элита уруғлари тайёрланди. Олинган уруғлик ашё

асосида кейинги йилда наводор уруғликлар етиштирилади ва элита хўжалигига топширилади. С-01 навига патент олиш учун талабнома топширилди (№NAP 20140001).

Жорий этиш бўйича тавсиялар – С-01 навининг элита уруғларини кўпайтириш ишлари Навоий вилоятида олиб борилади. Бирламчи уруғчиликнинг илмий асосда йўлга қўйилиши натижасида наводорлиги юқори бўлган уруғлар тайёрланади. Ғўзанинг ўрта толали янги С-01 нави юқори агрофонга талабчан бўлиб, тавсия қилинган агротехника тадбирлари ўз вақтида ва тўғри амалга оширилганда юқори сифатли ҳосил олиш имконини беради.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – С-01 ғўза нави юқори агрофонда яхши натижа беради ва тезпишарлик, ҳосилдорликнинг юқорилиги ва зараркунандалар билан нисбатан кам зарарланиши ҳисобига ишлаб чиқаришда катта иқтисодий самарадорликка эга бўлади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – С-01 ғўза навининг уруғларини Навоий вилояти Хатирчи тумани Оқ-олтин худуди фермер хўжалигининг 10 га майдонида кўпайтириш режалаштирилган.

ҚХА-8-059 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, М.Турабходжаева) “Қишлоқ хўжалик экинлари уруғларини сифат кўрсаткичларини аниқлаш усуллари стандартини такомиллаштириш ва уларга Республика стандартини янги тахририни ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – қишлоқ хўжалик экинлари сифат кўрсаткичларини аниқлаш учун амалдаги стандартлар таҳлил қилинди. Лаборатория шароитида қишлоқ хўжалик экинлари уруғларини сифатини аниқлаш учун ГОСТ 12036-84, ГОСТ 12037-81, ГОСТ 12038-82, ГОСТ 12039-82, ГОСТ 12041-82, ГОСТ 12042-80 стандартларининг янги тахрирлари ишлаб чиқилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ГОСТ 12036-84, ГОСТ 12037-81, ГОСТ 12038-82, ГОСТ 12039-82, ГОСТ 12041-82, ГОСТ 12042-80 стандартларининг янги тахрирлари “Ўзстандарт” агентлигига топширилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги экинлари уруғчилиги “Ўздавуруғназорат” марказлари, “Ўзстандарт” агентлиги, ДНС участкалари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ушбу стандартларни жорий қилиш натижасида қишлоқ хўжалик экинларнинг

уруғлик фондини тўғри баҳолаш, уруғлик материалларни сифатли тайёрлаш ва назоратлаш имкониятлари яратилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – ГОСТ 12036-84, ГОСТ 12037-81, ГОСТ 12038-82, ГОСТ 12039-82, ГОСТ 12041-82, ГОСТ 12042-80 давлат стандартларининг янги тахрирларини чоп эттириш ва ишлаб чиқаришда кенг миқёсда фойдаланиш кўзда тутилган.

БЕДА СЕЛЕКЦИЯСИ ВА УРУҒЧИЛИГИ БЎЙИЧА

ҚХА-8-081 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Р.Сыдык-Ходжаев) “Беданинг жаҳон генофондининг уруғларини янгилаш ҳамда андазага нисбатан пичан ва уруғ ҳосилдорлиги ва озук сифати бўйича устун келадиган намуналар яратиш, шунингдек “Тошкент-1” ва “Тошкент-2009” беда навларининг бирламчи уруғчилигини такомиллаштириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – коллекцион беда намуналаридан 460 таси танлаб олиниб, ҳар тарафлама ўрганилди ва уларнинг уруғлари янгиланиб, сақловга олиб қўйилди. Ушбу намуналардан хўжалик белгилари юқори бўлганлари селекция жараёнига жалб этиш учун ажратиб олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – уруғ кўпайтириш кўчатзорида етиштирилган уруғларни кенг майдонларда экиш, уларнинг дастлабки уруғчилик ишлари амалга оширилмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – коллекцион нави ва намуналарининг янги гуруҳи ўрганилиб, уларга агробиологик белги ва хусусиятлари бўйича тавсиф берилди. Дикқатга сазовор намуналар аниқланади ва чатиштириш ишларига жалб қилинади. Беданинг “Тошкент-1” ва “Тошкент-2009” нави уруғлари кенг миқёсда етиштирилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – чатиштириб олинган дурагайлар бир қанча селекция босқичларидан ўтгандан сўнг нави даражасига етказилади.

ҒЎЗА АГРОТЕХНИКАСИ БЎЙИЧА

ҚХА-7-012 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Қ.Мирзажонов) “Фарғона, Қашқадарё вилоятлари шароитларида 2012-2014 йилларда шамол эрозиясига қарши курашда янги мевали, манзарали ихота ўрмонзорларини барпо қилишда уларни минераллашган сувлар билан

суғоришни фермер хўжаликларида жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республикамизнинг шамол эрозиясига учраган ерларда мевали ва манзарали дарахтлардан ихота ўрмонзорларини барпо қилиш учун дарахт турлари ва ораликлари асосланди. Эрозион жараёнларни камайтириш, экинлар ҳосилдорлигини оширишнинг ҳамда энг самарали усуллари ишлаб чиқилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Марказий Фарғонадаги кум тепаликлар, барханларни текислашда, уларнинг асосий тупроқ тепасидаги кум чуқурлиги 1,0-1,8 метрдан чуқур бўлмаслиги керак. Чунки бу ҳолатда экин кучсиз минераллашган сувлардан капиллярлар оқали фойдаланади, кўрсатилгандан чуқур бўлса, суғорув суви пастки горизонтларга сингиб, бефойда кетади, сув сарфи ошади.

Марказий Фарғонада ихота ўрмонзорлари 3 қаторли бўлиб, 1-2 қатори мевали (олма, ўрик, беҳи, хурмо, нок) ва учинчи қатори манзарали (калифорния тераги), Қашқадарё вилоятида тарқалган тақирсимон тупроқларда ихотазорлар мевали (ўрик, бодом, қароли (олхўри) ва учинчи қатори калифорния тераги ёки қайроғочдан бўлиши лозим. Ихотазорлар орасининг 200 метр атрофида бўлиши тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: республиканинг шамол эрозиясига учраган ерларда фаолият юритаётган фермер хўжаликлари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ихота ўрмонзорлари ўртасидаги тақирсимон тупроқларда назоратга нисбатан ғўза, буғдой ҳосили 5-7 ц/га ортди, тақирсимон тупроқлар шароитидаги тажрибаларда ўрик ва олхўрининг ҳар бир дарахтидан 5-6, бодомдан 4-5 кг ҳосил териб олинди. Олинган маълумотлар иқтисодий жиҳатдан рентабеллик эканлигини кўрсатди. Буғдой экилган ҳар бир гектар ердан қўшимча 1164400, ғўзадан 380000 сўм даромад олиш таъминланади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – тадқиқот натижаларини Республиканинг шамол эрозиясига учраган ерларида деҳқончилик қилаётган фермер хўжаликларида кенг қўллаш тавсия этилади.

ҚХА-7-043 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, И.Ҳошимов) “Ирригация эрозиясига чалинган ерларда ғўза навларидан юқори ва сифатли ҳосил олиш агротехнологияларини такомиллаштириш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республиканинг ирригация эрозиясига чалинган типик бўз тупроқларнинг қиялик ювилган қисмида маъдан ўғитлар

$N_{200} P_{140} K_{10}$ кг/га меъёрида қўлланилиб, гектар ҳисобида 120-130 минг туп кўчат қолдирилганда “Андижон-37” навидан 32,8 ц/га, “Султон” навидан 30,9 ц/га, қияликнинг ювилиб тушган қисмида гектарига 80-90 минг туп кўчат қолдирилган вариантда 36,6-35,0 ц/га, оч тусли бўз тупроқларда 32,4-33,6; 34,0-33,8 ц/га; ўтлоқлашиб бораётган алювиал тупроқларда 31,8-32,9 ц/га, тақирсимон тупроқларда 44,3-45,4 ц/га пахта ҳосили етиштирилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ирригация эрозиясига чалинган ерларда ғўза навларидан юқори пахта ҳосили етиштириш учун ғўза навларини нишабликка эга бўлган ерларда қияликнинг тупроғи ювиладиган қисмига гектар ҳисобига 120-130 минг туп, ювилиб тушган қисмига 80-90 минг туп кўчат қолдириш, гектарига 200 азот, 140 кг фосфор ва 100 кг калий қўллаш тавсия қилинади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик фермер хўжаликлари.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – қадимдан суғорилиб келинаётган, ирригация эрозиясига чалинган тупроқлар шароитида қияликнинг ювилган қисмида кўчат қалинлигини ортиши пахта ҳосилини 2,6-5,0 ц/га, маъдан ўғитларни қўлланилганда 3,1-4,6 ц/га оширади. Қияликнинг тупроғи ювилган қисмида кўчат қалинлигининг юқори бўлиши (120-130 минг туп/га) пахта ҳосилини 4,2-6,6 ц/га камайтиради. Ирригация эрозиясига учраган ерларда юқори пахта ҳосили етиштириш учун қияликни тупроғи ювилган қисмида кўчат қалинлигини ошириш, тупроғи ювилиб тушган қисмида кўчат қалинлигини камайтириш, маъдан ўғитлар $N_{200} P_{140} K_{100}$ кг/га меъёрида қўлланилганда эришилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – илмий асосланган тавсиялар ирригация эрозиясига учраган ерлар шароитларида фаолият юритаётган фермер хўжаликларида қўллаш пахта ҳосилини ортишини таъминлайди.

ҚХА-7-018 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Жиззах ИТС, Х.Махсадов) “Жиззах вилоятининг ўтлоқи-бўз тупроқлари шароитида шўрланиш жараёнини олдини олиш, тупроқ унумдорлигини ошириш ва сув жараёнини фойдаланиш технологияси элементларни ресурсларидан самарали фойдаланиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Жиззах вилоятининг ўртача даражада шўрланган ерларининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш мақсадида шўр ювишнинг такомиллаштирилган самарадор усуллари ва меъёрлари, маҳаллий

ўғитларни қўллаш меъёрларини 45-50 фоизга камайтириш, ғўзани суғоришда сувни ерга шимилиб исроф бўлиши ҳамда ҳавога буғланиб кетишини олдини олиш мақсадида сув ва энергияни тежайдиган технологиялар ўрганилди ва улардан фойдаланиш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилди.

Жорий экиш бўйича тавсиялар – Жиззах вилоятининг ўртача даражада шўрланган бўз тупроқлари шароитида соғлом ва бир текис кўчат ундириб олиш, ғўзанинг ўсиши ва ривожланишини жадаллаштириш, юқори ва сифатли пахта ҳосили олиш учун декабрь-январь ойларида 3500-4000 м³/га меъёрда шўр ювиб, фосфорли ва калийли ўғитларни йиллик (Р₁₁₂, К₈₀ кг/га соф ҳолда) меъёрини 5 т/га маҳаллий ўғит (гўнг) билан бирга пушта остига 15-16 см чуқурликка лента шаклида солиб, бир йўла чигит экиш ва ғўзани шоналаш даврида қатор ораларини плёнка билан мульчалаш тавсия этилади.

Қўллаш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: деҳқончилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – тажрибада турли меъёрларда шўри ювилган вариантларда зарарли тузлар миқдори 36,9-50,0 фоиз камайди, тупроқдаги намлик захираси 1,3-1,7 баробарга ошди. Ғўза қатор ораларини мульчалаб суғорилган вариантларда ҳар гектар ерни суғоришда 300-450 м³ (20 фоиз) сув иқтисод қилинди, техника хизмати ва ёнилғи мойлаш материаллари 30-35 фоизга тежалди, далани бегона ўт босиши 2 марта камайди, пахтани пишиши 8-10 кунга тезлашди. Пахта ҳосилдорлиги шўр ювиш ҳисобига 6,1-12,0 ц/га, мульчалаб суғориш ҳисобига 2,5-5,1 ц/га, маҳаллий ўғит солиш ҳисобига 1,6-1,8 ц/га ошди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш мақсадида сув тежайдиган суғориш технологияларини кенгрок майдонларга жорий этиш кўзда тутилган.

ҚХИ-5-071-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, Ж.Шодмонов)
“Мирзачўлнинг шўрланган шўрхок ерларида голофитларни етиштириш агротехнологиясини жорий қилиш” мавзусидаги инновацион лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – шўрланган шўрхок ерларида голофит экинларни етиштириш агротехнологиясини ишлаб чиқиш билан тупроқ шўрланишининг олди олинади ва чорва моллари учун озуқа базасини яратиш имкони туғилади. Ҳосилдорлиги: “Қорабош” нави кўк массаси 160,3 ц/га, (курук массаси эса 41,5 ц/га), “Ўзбекистон-18” нави 181,5 ц/га, (48,3 ц/га) ва Африка кўноғининг “Хашаки-1” нави 151,4 ц/га, (38,4 ц/га). Ҳосилдорлигини 2013 йилганисбатан ошиши: “Қорабош” нави кўк массаси +32,8 ц/га, курук

массаси эса +8,0 ц/га; “Ўзбекистон-18” навининг кўк массаси -42,5 ц/га, курук массаси -6,5 ц/га; Африка кўноғининг “Хашаки-1” нави кўк массаси +46,7 ц/га, курук массаси +6,2 ц/га.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – республика фермер хўжаликларида голофит экинларининг кенг қамровли дала синовларини ўтказиш режалаштирилмоқда.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: деҳқончилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Мирзачўл голофитларни етиштириш агротехнологиясини ишлаб чиқилди, тупроқнинг шўрланишини имкон қадар олдини олишга эришилди ва чорва моллари учун озуқа базасини яратиш таъминланди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – шўрланган шўрхок ерларида голофитларни етиштириш агротехнологияси шўрхок ерларда кенг жорий этиш режалаштирилмоқда.

ҚХА-9-012 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, А.Авлиёкулов) “Янги тизимдаги мелиоратив минтақа гидромодул ҳудудлар бўйича районлаштирилган (андаза), истиқболли, янги-ўрта-ингичка толали ғўза навларини кўчат қалинлиги, сув-ўғит (НРК) меъёр-нисбатлари, суғориш тартибларини илмий асослаш ва амалиётга жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг
РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Тошкент вилояти типик бўз тупроқлар шароитида “Андижон-37” ғўза навидан суғориш олди тупроқ намлиги ЧДНС га нисбатан 70-75-60% да, ўғитлар меъёри N-190, P-133, K-95 кг/га қўлланилганда 48,1 ц/га, “ЎзПИТИ-2201” ғўза навидан суғориш олди тупроқ намлиги ЧДНС га нисбатан 70-75-60% да, ўғитлар меъёри N-220, P-154, K-110кг/га қўлланилганда 48,9 ц/га, “Оқдарё-8” ғўза навидан суғориш олди тупроқ намлиги ЧДНС га нисбатан 70-70-60% да, ўғитлар меъёри N-190, P-133, K-95кг/га қўлланилганда 51,1 ц/га, “Ўнкўрғон-1” ғўза навидан суғориш олди тупроқ намлиги ЧДНС га нисбатан 70-75-60% да, ўғитлар меъёри N-220, P-154, K-110кг/га қўлланилганда 50,1 ц/га ҳосил олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – типик бўз тупроқлар шароитида “Андижон-37” ғўза навини суғориш ЧДНС га нисбатан суғориш олди тупроқ намлиги 70-75-60% да, ўғитлар меъёрини N-190, P-133, K-95 кг/га, “ЎзПИТИ-2201”, “Ўнкўрғон-1” ғўза навларини суғориш ЧДНС га нисбатан суғориш олди тупроқ намлиги 70-75-60% да, ўғитлар меъёри N-220, P-154, K-110кг/га, “Оқдарё-8” ғўза навини эса суғориш ЧДНС га нисбатан суғориш олди тупроқ

намлиги 70-70-60% да, ўғитлар меъёрини N-190, P-133, K-95кг/га қўллаш тавсия қилинади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – янги ғўза навлари учун ишлаб чиқилган такомиллашган агротадбирлар тизимини жорий этилиши орқали Республика фермер хўжаликларида пахта ҳосилдорлиги гектарига андаза навларига нисбатан кўшимча 6-8 центнергача кўпаяди. Рентабеллик даражаси 20-25% га ортади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар: янги ва истикболли ғўза навларини парваришlash агротадбирлар тизимини агротавсиялар кўринишида чоп этиб, фермер хўжаликларида етказилиши таъминланади. Ушбу агротавсияларга тўлиқ амал қилиниши натижасида юқори самарадорликка эришилади.

ҚХА-7-008 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Ш.Нурматов) “Республиканинг турли тупроқ (Тошкент, Сирдарё, Қашқадарё, Бухоро вилоятлари) шароитларида ғўза қатор ораларига ишлов беришнинг оптимал чуқурлиги ва сонини аниқлаш ҳамда фермер хўжаликларида жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республикамизнинг қадимдан суғорилиб келинаётган, Тошкент вилоятининг типик бўз, Сирдарё вилоятининг ўтлоқлашиб бораётган оч тусли бўз, Қашқадарё вилоятининг тақирсимон ҳамда Бухоро вилоятининг ўтлоқи аллювиал тупроқлари шароитида ғўза қатор ораларига табақалаб ишлов беришнинг илмий-амалий самарадорлиги аниқланди. Тупроққа ишлов чуқурлигининг ўзгариши ўсимликнинг ўсиш ва ривожланишига турлича таъсир қилиб, мунтазам саёз (5-6 см) культивация ўтказиш ғўзани ўсиш-ривожланишига салбий таъсир қилди. Культивация чуқурлигини табақалашган ҳолда танлаш ўсимликнинг ривожланишини яхшиланишига, ҳосил шохларини 2,5-5,0 донага, кўсаклар сони 2,4-5,0 донага ортишини таъминлади. Энг яхши натижа биринчи культивация 16-18 см чуқурликда, кейингилари 14-16 см чуқурликда ҳамда бир марта ғўза 3-4 чин барг чиқарган даврда ғўза қатор оралари 20-22 см чуқур юмшатишда олинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – ғўзадан эртаги, юқори ва сифатли пахта ҳосили етиштириш учун ғўза қатор ораларига биринчи ишловни 16-18 см, кейингиларини 14-16 см чуқурликда ўтказиш, яганалаш олдида 23-25 см чуқур юмшатиш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – ғўза қатор ораларига ишловлар табақалаб ўтказилганда, доимо бир хил чуқурликда ишлов берилганга нисбатан пахта ҳосилдорлиги 1,5-3,0 центнерга ошди. Дастлаб 16-18 см чуқурликда ишлов бериб, яганалашдан олдин 20-22 см. гача чуқур юмшатиб, кейинги ишловларни 14-16 см чуқурликда ўтказиш тупроқнинг сув-физик хоссалари, ўсимлик илдизи ва устки қисмининг ўсиш – ривожланиши ҳамда ҳосил тўплашига ижобий таъсир кўрсатди. 4,5-5,10 ц/га кўшимча пахта ҳосили етиштирилди.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – Республикамизнинг турли тупроқ-иклим шароитларида фаолият юритаётган фермер хўжаликлари амалиётига жорий этилади.

ҚХА-7-020 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Қашқадарё ИТС, Т.Ражабов) “Жанубий ҳудудларнинг тупроқ-иклим шароитларида ўрта ва кучли шўрланган тупроқларида янги, истикболли ғўза навларини етиштириш технологиясини ишлаб чиқиш ҳамда жорий этиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – энг юқори пахта ҳосили шўр ювишдан олдин гектарига 30-40 тонна гўнг бериб, сўнг тупроқ шўри ювилган даладан олинди. Ўртача шўрланган дала 2 марта шўри ювилиб, умумий сув миқдори бир гектар майдонга ўртача 4000 метр куб сарфланганда ўртача 44 центнер, кучли шўрланган дала 3 марта шўри ювилиб, умумий сув миқдори гектарига ўртача 5400 метр куб сарфланиб ўртача 39 центнер ҳосил олинди.

Ўртача ва кучли шўрланган майдонларга шўр ювишдан олдин бир гектар майдон ҳисобига 30-40 тоннадан гўнг бериб шўр ювиш, ғўзанинг “Бухоро-102” ва “ЎзПИТИ-2601” навларидан энг юқори ҳосил олишга имконият яратди ва ҳосилдорлик тегишлича гектаридан 43-44 ва 39-40 центнерни ташкил қилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – суғориладиган шўрланган майдонларда кузги шудгор остига гектарига 30-40 тоннадан гўнг бериб, сўнг ўрта шўрланган ерларни 2 марта, кучли шўрланган ерларни 3 марта тупроқ шўрини ювиш қишлоқ хўжалик экинларидан биринчи йилдан мўл ва сифатли юқори ҳосил олишга имконият беради.

Тадқиқот натижалари Қасби туманининг “Юксалиш” ММТПга қарашли “Илҳом Исмаилов Курбонов” фермер хўжалигида 4 гектар

майдонида дастлабки синовдан ўтказилди ва гектаридан 40-44 центнердан ҳосил олишга эришилди.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – шўр ювишдан олдин шудгор остига гектарига 30-40 тонна гўнг бериш, гектарига 10, 20 тонна гўнг берилганга нисбатан ҳосилдорликни ўртача шўрланган ерларда 12-14 центнерга, кучли шўрланган ерларда 8-10 центнерга ошириш имкониятини беради.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – тадқиқот натижалари Қашқадарё вилоятининг турли даражада шўрланган ерларида деҳқончилик қилаётган фермер хўжаликлари амалиётига кенг жорий этилади.

ҚХА-9-008 (2012-2014, ПСУЕАИТИ, Ш.Абдуалимов) “Маҳаллий шароитда ишлаб чиқилган Узгуми ва Энтожеан стимуляторларини гўзада қўллаш, ҳосил элементлари тўкилишини камайтириш ва пахта ҳосилдорлигини оширишнинг юқори самарадор технологиясини ишлаб чиқиш” мавзусидаги илмий-амалий лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Республикамизнинг турли тупроқ-иқлим шароитларида Узгуми ва Энтожеан стимуляторларини гўзада қўллашнинг мақбул меъёри ва муддатлари илмий асосланди. Стимуляторлар қўлланилганда ниҳолларининг униб чиқиши, ўсимликнинг ўсиши, ривожланиши, қуруқ массаси, барг юзаси, фотосинтез соф маҳсулдорлиги, ҳосил элементлари тўкилиши, пахта ҳосили, тола ва чигит сифатига таъсири илмий тадқиқ қилинди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – пахтакор фермер хўжаликларида чигитлар униб чиқишини тезлаштириш, гўзани жадал ўсиши, эртаки ва юқори пахта ҳосили етиштириш учун Узгуми стимулятори билан чигитни экиш олдида 0,7-0,8 л/т меъёрида, гўзани шоналаш даврида 0,3 л/га ва гуллаш даври бошида 0,4 л/га меъёрида ишлов бериш, гўзани бўйига ўсишини секинлаштириш, ғовлашини бартараф этиш ва ҳосил элементлари тўкилишини камайтириш ҳамда қўл меҳнати, ёнилғи-мойлаш маҳсулотлари ва бошқа ресурсларни тежаш мақсадида шоналаш, гуллаш ва ҳосил тугиш давларида Энтожеан билан 15+45+90 г/га меъёрларда 3 марта ёки гўзада 13-14 ҳосил шохи тўпланган даврда 105 г/га меъёрида 1 марта ишлов бериш тавсия этилади.

Қўлланиш соҳаси – қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – маҳаллий хомашё Ангрен кўмири қолдиқлари асосида ишлаб чиқарилган Узгуми стимулятори чигитга экиш олдида ва гўзанинг шоналаш-гуллаш давларида қўлланилганда чигитнинг униб чиқиши 8-10 фоизга тезлашиб, ниҳолларни ўсиши ва ривожланиши авжлашади, пахта ҳосилдорлиги 10-15% ортади. Энтожеан билан гўзани шоналаш, гуллаш ва ҳосил тугиш давларида 15+45+90 г/га меъёрларда 3 марта ёки 13-14 ҳосил шохи тўпланганда 105 г/га меъёрида 1 марта ишлов берилганда, ҳосил элементлари сони кўпайиб, тўкилиши камаяди, қўлда ва механизм ёрдамида гўзани чилпишга ҳожат қолмайди, қўл меҳнати, ёнилғи-мойлаш маҳсулотлари ва бошқа ресурслар тежалади, пахта ҳосили 15-20 фоизга ортиб, иқтисодий самарадорликка эришилади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар – самарадор технологияларни Республикамизнинг турли тупроқ ва табиий иқлим шароитларида пахтакор фермер хўжаликларида катта майдонларда жорий этиш мўлжалланган.

ҚХИ-5-039-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ, Ш.Абдуалимов) “Қашқадарё ва Жиззах вилоятларида гўзани етиштиришда биостимуляторни қўллаш ва суғоришнинг сув тежовчи технологиясини ҳамда тақирсимон тупроқларда чигитни кўшқатор экишни фермер хўжаликларида жорий қилиш” мавзусидаги инновация лойиҳа бўйича якуний ҳисоботнинг

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Қашқадарё ва Жиззах вилоятлари тупроқ-иқлим шароитларида суғориш сувлардан самарали фойдаланиш, қатор ораларига плёнка ва сомон тўшаб суғориш, гўза парваришида биостимуляторлардан фойдаланиш ва гўзани кўшқатор усулида парваришlash агротехнологиялари фермер хўжаликларида кенг синовдан ўтказилди ва катта майдонларга жорий этилди.

Жорий этиш бўйича тавсиялар – Қашқадарё вилоятининг тоғолди минтақаси, унумдорлиги паст, ер ости сувлари насослар орқали чиқарилиб суғориладиган, оч тусли бўз тупроқлари шароитида юқори ва сифатли пахта ҳосили етиштириш ҳамда суғориш сувларидан самарали фойдаланиш учун гўза қатор ораларига қора плёнка тўшаб суғориш, шоналаш ва гуллаш даври бошида Узгуми биостимулятори билан 0,3-0,4 л/га меъёрида ишлов бериш, Жиззах вилояти шароитида юқори ва эртаги пахта ҳосили етиштириш учун гўза қатор ораларига плёнка тўшаб суғориш, Қашқадарё вилоятининг унумдорлиги паст оч тусли бўз ва тақирсимон тупроқлари шароитида гўзани

Иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти – Қашқадарё ва
 вах вилоятлари шароитида унумдорлиги паст, сув тақчил, оч тусли бўз
 ақирсимон тупроқлар шароитида ва кучсиз шўрланган ўтлоқи бўз
 оқларда суғориш сувлари 15% гача иқтисод қилинади, ғўзадан эртаги,
 ва сифатли пахта ҳосили етиштирилади, иқтисодий самарадорлик 7-10
 га ортади.

Тадқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз таклифлар –

ҚҲИ-5-066-2013 (2013-2014, ПСУЕАИТИ Фарғона ИТС Р.Мусаев)

РЕФЕРАТИ

Ишнинг натижалари – Фарғона вилоятининг ўтлоқи соз тупроқлари

Корий этиш бўйича тавсиялар – “ЎзПИТИ-2201” ғўза нави 2014

Ўлганиш соҳаси — қишлоқ хўжалиги: пахтачилик.

Ўқитисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти — фермер

адқиқот объектининг ривожланиши бўйича прогноз тақдифлар

КХА-9-026 (2012-2014, ПСУЕАИТИ Хоразм ИТС, И.Машарипов)

РЕФЕРАТИ

Шнинг натижалари – ғўзанинг “Ибрат” навида энг мақбул кўчат

Жорий этиш бўйича тавсиялар – “Ибрат” ғўза навининг минерал

Ушпир ва Хива хўдудларида **кишлоқ хўжалиги: пахтачилик.**

Ўқулланиш соҳаси – қишлоқ хужаининг қишлоқ хужаининг ёки ишнинг аҳамияти – ишлаб

та фермер хўжаликларининг иқтисодий ривожланиши бўйича прогноз таклифлар –

инг туп/га етказиб, пахтадан 40-45 ц/га ҳа-

РЕФЕРАТИ

РЕПУБЛИКАМИЗНИНГ ТИПИК БЎЗ, ТАҚИРСИМОН